

ชาติจึงสร้างฐานมาจากทุนท้องถิ่นนั่นเอง จะเห็นได้ว่าทิศทางการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และในแผนแม่บทพัฒนาภาคใต้กลุ่มทุนท้องถิ่นและทุนข้ามชาติมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องให้รัฐรับรองและสนับสนุนให้เกิดความสะดวกในการลงทุน ตลอดจนขอให้มีสถานภาพของการเป็นคู่เจรจាក้าการลงทุนกับชาติอื่นอย่างเป็นทางการ เช่น ในระดับไตรภาคีของโครงการ IMT-GT

กลุ่มทุนได้ใช้กลไกของคณะกรรมการร่วมภาครัฐ-เอกชน (กรอ.) ซึ่งถูกตั้งขึ้นในสมัยรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในปี พ.ศ.2524 และขยายมาสู่คณะกรรมการ กรอ.ในส่วนภูมิภาค ในปี พ.ศ.2527 ร่วมกับสมาคมธุรกิจที่มีลักษณะเป็นองค์กรประสาน 3 แห่ง ได้แก่ สมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมการค้าไทย และสมาคมธนาคารไทย เข้าไปมีบทบาทสำคัญร่วมกับหน่วยงานรัฐ ได้แก่ สคช. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำนักงานประมาณการตรวจสอบอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ ตลอดจนแหล่งเงินกู้ยืมอย่างธนาคารโลก และ ADB รวมทั้งแหล่งเงินกู้จากประเทศตะวันตกซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับรัฐในการวางแผนพัฒนาประเทศในระดับชาติเพื่อผลักดันให้เกิดแผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคท้องถิ่นมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามด้วยโครงสร้างทางการเมืองของระบบราชการไทยยังไม่ได้ถูกปฏิรูป บทบาทของ สคช.ที่เคยมีบทบาทกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมได้เปลี่ยนมาเป็นบทบาทในการประสานงาน แต่หน่วยงานที่ยังมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ เช่น สำนักงานประมาณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และหน่วยงานต่างๆในแต่ละกระทรวง โดยเฉพาะกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรกรรม และกระทรวงคมนาคมยังเป็นอิสระในการตัดสินใจทางนโยบาย ซึ่งมีแนวคิดการพัฒนาโลกาภิวัตน์ที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจเสรี

ดังนั้นกลไกดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้กลุ่มทุนท้องถิ่นเติบโตภายใต้การยอมรับของรัฐ และพัฒนาเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ และส่งตัวแทนเข้าไปช่วงชิงพื้นที่ของอำนาจการตัดสินใจในระบบการเมือง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งแบบระบบอุปถัมภ์ระหว่างกลุ่มทุน ผู้นำชุมชน ข้าราชการในระดับท้องถิ่น และนักการเมืองท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ได้สร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนตามช่องทางการเมืองที่ถูกกำหนดโดยคนกลุ่มเดียวกันและได้พัฒนาไปสู่กลุ่มของทุนข้ามชาติเรื่อยมาตั้งแต่รัฐบาลเผด็จการ รัฐบาลประชาธิปไตยครึ่งใบ จนถึงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ.2543)

จากการศึกษาของรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2532) เรื่อง “กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475–2530” และ ของสุวรรณ บัณฑิต เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุน และประชาชน ช่วง 2531–2535” ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้ช่วงเวลาของการศึกษาจะต่างกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและทุนซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเหนียวแน่น กล่าวคือมีการสร้างสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชน

ชาติจึงสร้างฐานมาจากทุนท้องถิ่นนั่นเอง จะเห็นได้ว่าทิศทางการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และในแผนแม่บทพัฒนาภาคใต้กลุ่มทุนท้องถิ่นและทุนข้ามชาติมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องให้รัฐรับรองและสนับสนุนให้เกิดความสะดวกในการลงทุน ตลอดจนขอให้มีสถานภาพของการเป็นคู่เจรจาการค้าการลงทุนกับชาติอื่นอย่างเป็นทางการ เช่น ในระดับไตรภาคีของโครงการ IMT-GT

กลุ่มทุนได้ใช้กลไกของคณะกรรมการร่วมภาครัฐ-เอกชน (กรอ.) ซึ่งถูกตั้งขึ้นในสมัยรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในปี พ.ศ.2524 และขยายมาสู่คณะกรรมการ กรอ.ในส่วนภูมิภาค ในปี พ.ศ.2527 ร่วมกับสมาคมธุรกิจที่มีลักษณะเป็นองค์กรประสาน 3 แห่ง ได้แก่ สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาหอการค้าไทย และสมาคมธนาคารไทย เข้าไปมีบทบาทสำคัญร่วมกับหน่วยงานรัฐ ได้แก่ สดช. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำนักงานประมาณการทางอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ ตลอดจนแหล่งเงินกู้ยืมอย่างธนาคารโลก และ ADB รวมทั้งแหล่งเงินกู้จากประเทศตะวันตกซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับรัฐในการวางแผนพัฒนาประเทศในระดับชาติเพื่อผลักดันให้เกิดแผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคท้องถิ่นมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามด้วยโครงสร้างทางการเมืองของระบบราชการไทยยังไม่ได้ถูกปฏิรูป บทบาทของ สดช.ที่เคยมีบทบาทกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมได้เปลี่ยนมาเป็นบทบาทในการประสานงาน แต่หน่วยงานที่ยังมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ เช่น สำนักงานประมาณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และหน่วยงานต่างๆในแต่ละกระทรวง โดยเฉพาะกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรกรรม และกระทรวงคมนาคมยังเป็นอิสระในการตัดสินใจทางนโยบาย ซึ่งมีแนวคิดการพัฒนาโลกาภิวัตน์ที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจเสรี

ดังนั้นกลไกดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้กลุ่มทุนท้องถิ่นเติบโตภายใต้การยอมรับของรัฐ และพัฒนาเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ และส่งตัวแทนเข้าไปช่วงชิงพื้นที่ของอำนาจการตัดสินใจในระบบการเมือง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งแบบระบบอุปถัมภ์ระหว่างกลุ่มทุน ผู้นำชุมชน ข้าราชการในระดับท้องถิ่น และนักการเมืองท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ได้สร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนตามช่องทางการเมืองที่ถูกกำหนดโดยคนกลุ่มเดียวกันและได้พัฒนาไปสู่กลุ่มของทุนข้ามชาติเรื่อยมาตั้งแต่รัฐบาลเผด็จการ รัฐบาลประชาธิปไตยครึ่งใบ จนถึงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ.2543)

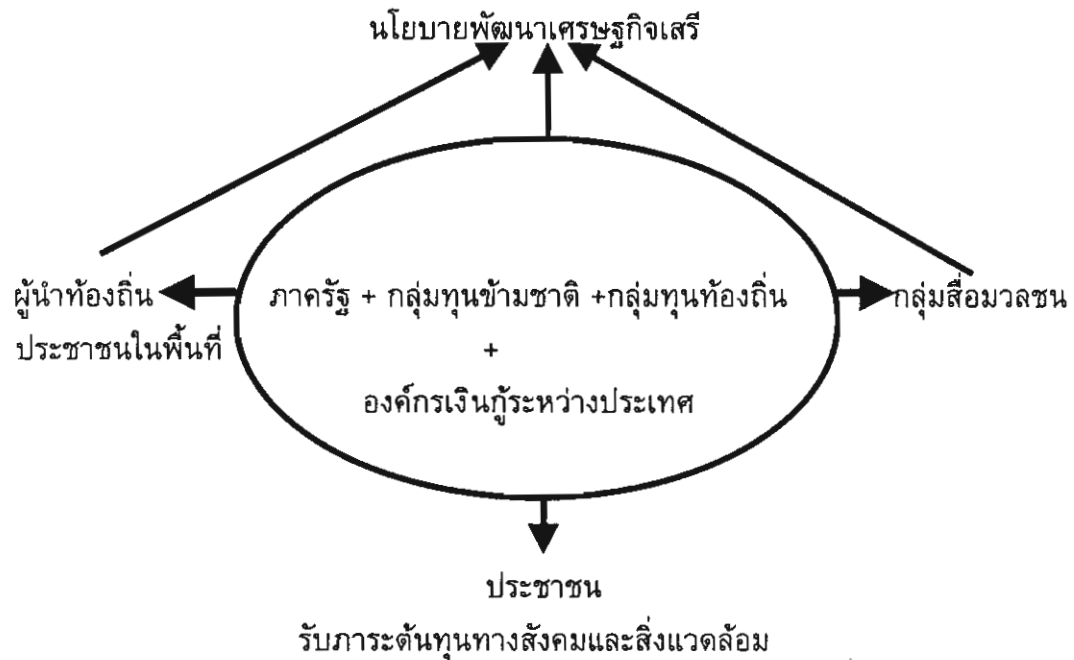
จากการศึกษาของรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2532) เรื่อง “กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475–2530” และ ของสุวรรณ บัณฑิต เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุน และประชาชน ช่วง 2531–2535” ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้ช่วงเวลาของการศึกษาจะต่างกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและทุนซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเหนียวแน่น กล่าวคือมีการสร้างสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชน

ชั้นนำทางอำนาจและกลุ่มขุนนางนักวิชาการ เนื่องจากกฎหมายเศรษฐกิจที่มีผลบังคับใช้ในประเทศล้วนแต่เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ และกฎหมายที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นกฎหมายในระดับอนุบัญญัติมากกว่ากฎหมายแม่บท โดยที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจในการตรากฎหมายระดับอนุบัญญัติ สายสัมพันธ์ดังกล่าวช่วยให้ได้รับค่าเช่าทางเศรษฐกิจจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล มีการว่าจ้างนักวิชาการศึกษาวิจัยนโยบายเศรษฐกิจ เพื่อให้ผลวิจัยผลักดันให้รัฐบาลเปลี่ยนนโยบายและสร้างประชาคมคู่สัญญาประชาคม มีการสร้างสัมพันธ์กับสื่อมวลชนเพื่อเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนในการเสนอข่าวและความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ และมีการสร้างสัมพันธ์กับสมาชิกรัฐสภาเพื่อผลักดันนโยบายเศรษฐกิจผ่านรัฐสภา เพราะฉะนั้นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไม่ว่าในยุคสมัยใดยังคงให้ความสำคัญกับกลุ่มทุนในภาคเอกชนมากกว่าข้อเรียกร้องของประชาชน เนื่องจากโครงสร้างของนโยบายรัฐในเรื่องเศรษฐกิจสอดคล้องกับข้อเรียกร้องของทุนภายในประเทศ และการดำรงอยู่ของรัฐต้องพึ่งพาทุน โดยเฉพาะรัฐในโลกที่ใช้ระบบเศรษฐกิจเสรี

จากกรณีศึกษาของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาชี้ให้เห็นว่ากระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจได้สอดคล้องกับข้อสรุปของรังสรรค์และสุวรรณที่กล่าวมาข้างต้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มทุนได้ขยายวงกว้างขยายวงกว้างมากขึ้นไปสู่กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มทุนบริษัทข้ามชาติ และกลุ่มประชาชนในสาขาอาชีพต่างๆ ในระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างการยอมรับในทิศทางการพัฒนาโลกาภิวัตน์

ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความซับซ้อนมากขึ้นและมีความสัมพันธ์ที่ต่างระดับต่างสถานภาพโดยมีผลประโยชน์โยงใยร่วมกัน ถึงแม้ว่าประชาชนในระดับท้องถิ่น หรือกลุ่มสื่อมวลชนไม่ได้มีบทบาทร่วมในการตัดสินใจโดยตรง แต่กลไกของสื่อมวลชนได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของภาครัฐ และกลุ่มทุน และยังทำให้ประชาชนยอมรับในการตัดสินใจทางนโยบาย ขณะเดียวกันการสร้างเวทีที่ปรึกษา ร่วมแสดงความเห็นและการกระจายผลประโยชน์ลดหลั่นกันไป ได้ส่งผลให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นยอมรับต่อการตัดสินใจเช่นกัน เช่น กรณีการแต่งตั้งที่ปรึกษาร่วมใน คอ.บต. กลุ่มทุนไทยและทุนข้ามชาติได้เล็งเห็นแล้วว่ากระบวนการตัดสินใจและการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 ประสบความสำเร็จได้ต้องคำนึงถึงปัจจัยของการเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับภาคเอกชนแบบทวิภาคี (state-corporatism) ที่เอนก เหล่าธรรมทัศน์สรุปไว้ (2539: 204-204) มาเป็น *"ความสัมพันธ์แบบโลกาภิวัตน์สู่ชุมชน (global on local relationship)"*

แผนภูมิที่ 2 ความสัมพันธ์แบบโลกาภิวัตน์สู่ชุมชน

สิ่งที่น่าจับตาต่อไปอย่างยิ่งในการเลือกตั้งระบบใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 กับสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจ ลัทธิการพัฒนายุคโลกาภิวัตน์ได้ถูกสร้างให้เป็นวาทกรรมการพัฒนาขึ้นมาใหม่ด้วยคำว่า “ต้องก้าวตามโลก” เพราะฉะนั้นรัฐบาลจึงต้องแก้ไขกฎหมายและนโยบายเอื้อประโยชน์ให้คนต่างชาติเข้ามาลงทุนมากขึ้น เพื่อให้เป็นเขตการเงินการค้าเสรี และเศรษฐกิจเสรี โครงการ IMT-GT จึงเกิดขึ้นมาในอนาคตเพื่อสอดคล้องกับการแก้ไขกฎหมายและนโยบายดังกล่าว จึงคาดการณ์ได้ว่ากลุ่มทุนข้ามชาติเข้ามาร่วมกับกลุ่มทุนไทยระดับชาติในลักษณะของบริษัทร่วมทุนได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็เบียดขับกลุ่มทุนท้องถิ่นออกไป เพราะสู้การแข่งขันทั้งด้านเงินทุนและเทคโนโลยีไม่ได้ โดยพื้นที่ของภาคประชาชนเป็นเพียงหมากตัวหนึ่งที่ถูกกำหนดให้เดินบนเส้นทางการพัฒนา เว้นแต่ว่าภาคประชาชนจะเป็นหมากที่รุกรามเพื่อให้ความสัมพันธ์นั้นแปรเปลี่ยนเป็น “ความสัมพันธ์แบบชุมชนสู่โลกาภิวัตน์ (local on global relationship)”

5.5 นโยบายการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิชุมชน

5.5.1 การละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจและสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนท้องถิ่นได้ถูกละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจมายาวนานตั้งแต่อดีต จากการส่งส่วยและค่าอากรให้แก่ขุนนาง นาย และรัฐส่วนกลาง แต่การละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่ได้มีอิทธิพลต่อการ

ครอบงำระบบการผลิตในสังคมของชุมชนมากนัก เนื่องจากรัฐส่วนกลางยังให้อิสระแก่ชุมชนท้องถิ่นในการปกครองตนเอง รวมทั้งการผลิตและการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ประกอบกับบทบาทของเจ้าเมืองที่ปกครองแบบระบบเจ้าขุนมูลนายมีอำนาจเหนือกว่าและสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนของภาคใต้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วัฒนธรรมของคนใต้มีลักษณะเป็นท้องถิ่นนิยมสูง (สงบ ส่งเมือง, 2525) ดังนั้นบทบาทของรัฐที่มีต่อชุมชนจึงเป็นเพียงการเก็บส่วนเกินจากชุมชน ได้แก่ ภาษี/ค่าเช่า และสื่อสารผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนันหรือหัวหน้าชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในสายตาของรัฐ

แต่ในช่วงของการพัฒนา 40 ปีที่ผ่านมา ได้เกิดวิกฤตทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ก่อให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรจากทุกกลุ่มทั้งคนในเมือง ภาคบริการ ภาคอุตสาหกรรม และภาคชนบท แต่ปรากฏว่าชุมชนเกษตรกรรม (ชุมชนชาวนาและชุมชนชาวประมง) เป็นทั้งผู้ให้และแบกรับต้นทุนของการพัฒนามาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ได้แก่ ส่วยอากรแรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อนำมาพัฒนาอุตสาหกรรมในอดีต และแปรเปลี่ยนภาคอุตสาหกรรม ภาคพาณิชย์กรรม และภาคเมือง

การที่ชุมชนเกษตรกรรมถูกละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจเป็นตัวชี้วัดของการถูกละเมิดสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะการแย่งชิงทรัพยากรอันเป็นฐานสำคัญของการผลิตจะทำให้สิทธิทางเศรษฐกิจของชุมชนถูกกลืนรอน รายละเอียดในแผนภูมิที่ 3 ชี้ให้เห็นรูปธรรมที่ชัดเจนในกรณีความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา

**แผนภูมิที่ 3 ผลดีผลเสียของโครงการพัฒนาของรัฐและเอกชนในลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลาจากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน 3 พื้นที่ศึกษา**

โครงการ	ผลดี	ผลเสีย
1.โครงการชลประทานที่สร้างกันคลองต่างๆที่ไหลลงทะเลสาบสงขลา เช่น เขื่อนปิดปากกระวะ ทำนบกั้นน้ำ และโครงการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มที่ทะเลสาบสงขลา	1.มีน้ำจืดในการทำนา 2.ป้องกันการหนุนของน้ำเค็มเข้าสู่นาข้าว 3.ช่วยไม่ให้น้ำข้าวเสียหาย	1.มีตะกอนมากขึ้น 2.มีวัชพืชมากขึ้น 3.ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศทะเลน้อยลดลง 4.สัตว์น้ำลดลง 5.ปิดทางระบายน้ำเวลามีน้ำท่วม 6.ปิดกั้นทางเดินของสัตว์จากทะเลสาบสู่ป่าพรุ 7.ทำให้น้ำท่วมขังและเกิดตะกอน
2. การประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย และพื้นที่แรมซาร์ไซด์ (Ramsar site) คือเขตอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งอนุรักษพันธุ์สัตว์ป่าชนิดต่างๆ จำนวนพื้นที่ประมาณ 3,085 ไร่ อันเนื่องมาจากประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) เป็นลำดับที่ 110 ซึ่งพันธกรณีของอนุสัญญามีผลบังคับใช้วันที่ 13 กันยายน 2541 จากผลการศึกษาของสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมมีข้อเสนอให้ทำแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน พร้อมๆกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ	1. อนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ 2.เป็นแหล่งท่องเที่ยว 3.ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น มีรายได้จากนักท่องเที่ยว 4.ช่วยกำจัดศัตรูพืช 5.ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแก่ชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า และได้รับงบประมาณการพัฒนา 6.ทำให้ทัศนียภาพดีขึ้น	1.นกกมากสร้างความเสียหายต่อพื้นที่การทำนาข้าว และต้นกระจุต ซึ่งมีผลเสียต่ออาชีพทอเสื่อและทำนา 2.พื้นที่เขตห้ามล่าและพื้นที่แรมซาร์ไซด์ทับที่ทำกินของชาวบ้าน 3.ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าและเขตแรมซาร์ไซด์ 4.สูญเสียพื้นที่ทำประมงเพราะวัชพืชมาก ไม่ได้รับการขุดลอก 5.ชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งจากการเก็บของป่าและการทำประมง 6.จำกัดสิทธิชาวบ้านในการทำมาหากินและเป็นอยู่ 7.เน้นการท่องเที่ยวโดยไม่สนใจวิถีชีวิตของชาวประมง

โครงการ	ผลดี	ผลเสีย
3. โครงการก่อสร้างต่างๆ ได้แก่ ทำเรื่อน้ำล็ก สะพาน และโครงการก่อสร้างที่จะตามมาภายใต้แผนแม่บทพัฒนาภาคใต้ได้แก่อุโมงค์ลอดใต้ทะเลสาบสงขลา โครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย และนิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น	1.เป็นที่ขนส่งสินค้า 2.ส่งเสริมการส่งออกทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น 3.ชาวบ้านมีงานทำ	1.การไหลเวียนของน้ำช้าลงเพราะกั้นทางไหลเวียนของน้ำเกิดตะกอนในทะเลสาบ ทะเลตื้นเขิน และปรับทางเดินของสัตว์น้ำให้แคบลงในกรณีการสร้างทำเรื่อน้ำล็ก 2.ชาวบ้านขายที่นาเพื่อเปลี่ยนเป็นโรงงานอุตสาหกรรม 3.เกิดน้ำเสียอากาศเสีย
4.กลุ่มทุนที่ได้รับอนุญาตสัมปทานรังนกแบบผูกขาดที่เกาะสี่เกาะห้า		1 ผลประโยชน์ตกอยู่กับกลุ่มทุนที่ได้รับสัมปทานผูกขาดร่วมกับรัฐและอบต. 2.เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับระหว่างสมาชิกชุมชนกับ อบต. 3. ไม่สามารถทำการประมงไหลพื้นที่ได้เนื่องจากถูกยิงจากคนเฝ้าเกาะ 4.ชาวประมงถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง
5.น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และเทศบาลนครหาดใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนล่าง ซึ่งพบว่ามีโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำระบายน้ำทิ้งลงสู่ทะเลสาบสงขลา คลองสาขาและทะเลอ่าวไทย		คลองสาขาของทะเลสาบสงขลาเป็นที่รองรับน้ำทิ้งจากโรงงานเหล่านี้ก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลาได้แก่ คลองวง คลองหะ คลองสำโรง คลองน้ำน้อย โดยเฉพาะคลองอยู่ตะเภา ซึ่งเป็นแหล่งน้ำดิบที่สำคัญในการผลิตน้ำประปา แต่ขณะเดียวกันก็ต้องรองรับน้ำทิ้งในปริมาณที่

¹⁷ ปัจจุบันพบว่าคลองอยู่ตะเภาต้องรองรับน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางถึงวันละ 38,990 ลูกบาศก์เมตร/วัน จากปริมาณน้ำทิ้งที่เกิดจากโรงงานผลิตภัณฑ์ยางในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาทั้งสิ้น 44,490 ลูกบาศก์เมตร/วัน ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าวนี้ทั้งหมดล้วนมีการติดตั้ง

จำนวนทั้งสิ้น 26 โรงงาน และมีปริมาณน้ำทิ้งรวมทั้งสิ้น ประมาณ 22,190 ลูกบาศก์ เมตร/วัน		มากขึ้นในทุกปี ¹⁷
6.บำบัดน้ำเสีย	1.ขจัดปัญหาน้ำท่วมทางเทศบาลนครหาดใหญ่ 2.น้ำที่ผ่านการบำบัดจะดีกว่าน้ำที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเลสาบ	1.ปริมาณน้ำเสียในการปล่อยแต่ละครั้งเพิ่มขึ้น 2.มีกลิ่นเหม็น 3.ไม่มั่นใจในระบบการจัดการน้ำเสีย
7.การทำนากุ้งบริเวณฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา	1.สร้างรายได้ให้ผู้เลี้ยงกุ้ง 2.สร้างงานในชุมชน	1.คุณภาพน้ำไม่ดี 2.มีสารเคมีตกค้าง 3.ทำลายพื้นที่ป่าเสม็ดและป่าชายเลน 4.น้ำเค็มรุกพื้นที่นาข้าวของชาวบ้าน 5.ทำให้สัตว์น้ำลดลง 6.สูญเสียทัศนียภาพทั้งดงาม

จะเห็นได้ว่าจากประสบการณ์ของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านมีความเห็นต่อโครงการพัฒนาว่ามีผลเสียมากกว่าผลดี เนื่องจากประสบปัญหาโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากระบบนิเวศในลุ่มน้ำทะเลสาบที่ถูกทำลาย

“เมื่อก่อนเราเคยหันหน้าเข้าหาทะเล หลายสิบปีเราหันหลัง เพราะการพัฒนาเปลี่ยนแปลง วันนี้มีการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ วันนี้ไม่ใช่เถียงกันว่าจะเอาน้ำให้ใคร แต่แนวทางในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบไม่ใช่มีวิธีที่จะกักเก็บน้ำอย่างเดียวนะ คิดกันน้ำอย่างเดียวนะ กรมชล (กรมชลประทาน-ผู้เขียน) ละเลยที่จะบอกว่าน้ำเสียจากโรงงาน 44 โรง ที่ปล่อยน้ำเสีย 21,200 ลบ.ม./วัน” (รุ่งเรือง บุญสงฆ์ จ.พัทลุง, เวทีสัมมนาพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ 8 กันยายน 2542)

ในส่วนที่เป็นผลดีเป็นการคาดการณ์ในอนาคตของชาวบ้านว่าจะมีความหวังต่อการได้งานทำจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในกรณีที่ชุมชนนั้นยังไม่ได้มีประสบการณ์โดยตรง ในขณะที่ชุมชนบางโหนดซึ่งอยู่ใกล้ที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม มีผู้หญิงในชุมชนจำนวน 50 คนทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ซึ่งพวกเขามีความเห็นที่ “เหนื่อย ถูกบังคับให้ทำตามที่

ระบบบำบัดน้ำเสีย เพื่อทำการบำบัดน้ำเสียให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ แต่ก็มีส่วนที่ไม่เปิดระบบบำบัดน้ำเสีย (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12, 2542)

ต้องการ ยืนทั้งวัน ทำโรงงาน 10 กว่าปี มีผลกระทบจากคลอรีน ลางานมากไม่ได้ หัวหน้าว่า เป็นลมหมด ตอนแรกมีค่ารักษาพยาบาล ตอนหลังไม่มี ที่เลิกเพราะยืนไม่ได้ สุขภาพไม่ดี ทำตั้ง แต่ 7 โมงเช้า ถึง 5 หุ่่ม รวมโอที (ทำงานล่วงเวลา-ผู้เขียน)” (สัมภาษณ์ในกลุ่มสนทนากับนางบาง โหนด)

จากการศึกษาของสถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง กรมประมง (2537-2538) ได้ชี้ว่าครีวเรือนประมงในทะเลสาบตอนนอกและตอนในลดลง แต่ผลผลิตของทะเลสาบตอนนอกเพิ่มขึ้นเพียงบริเวณเดียว และเพิ่มขึ้นถึง 35.32% และเมื่อดูทั้งทะเลสาบพบว่า ปริมาณ สัตว์น้ำที่จับขึ้นมาจากทะเลสาบสงขลาระหว่างปี 2537-2538 มีปริมาณน้อยกว่าเมื่อ 10 ปีที่ แล้วถึง 21.63 % และครีวเรือนประมงทั้งระบบลดลง 22.7%

ขณะเดียวกันชาวนาก็เคยได้รับผลกระทบจากการทำนาุ้งอย่างรุนแรงมาแล้วเช่นกัน จากการบูมของนโยบายการทำนาุ้ง ในปี 2530 เมื่อกุ้งกุลาดำมีราคาสูงถึงกิโลกรัมละ 220 บาท (กุ้งขนาด 30 ตัวต่อกิโลกรัม) จึงส่งผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในน้ำจืด ที่ไม่อาจถูกควบคุมได้ตามแรงโหมของการตลาดโลกจากญี่ปุ่นและประเทศยุโรป ซึ่งส่งผลกระทบถึงการบุกพื้นที่นาข้าวเพื่อทำนาุ้ง โดยไม่มีกฎหมายควบคุมการใช้พื้นที่ที่มีกรรมสิทธิ์ ที่ดิน ปัญหาที่ตามมาคือน้ำเสียจากการทำนาุ้งไหลลงมาสู่นาข้าว จนกลายเป็นความขัดแย้ง ระหว่างชาวนากับคนเลี้ยงกุ้งที่อ.ระโนด เมื่อปี พ.ศ.2530 และในปลายปี 2531-2532 ราคากุ้ง ลดลง และกุ้งเป็นโรคโดยไม่มีทางรักษา จึงทำให้มีการยกเลิกทำนาุ้งหลายราย เนื่องมาจาก ขาดทุนเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ขณะเดียวกันชาวนาก็ไม่สามารถกลับมาทำเกษตรกรรมในพื้นที่ดัง กล่าวอีกต่อไป เนื่องจากดินเค็ม จึงปรากฏให้เห็นว่ามีพื้นที่นาร้างในเขตอำเภอรโนดอยู่ทั่วไป ซึ่งต่อมาถูกเปลี่ยนเป็นการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ด้วยการขายที่ดินในราคาถูกประมาณ 30,000 -50,000 บาทในปี 2532 ยุคสมัยของการกว้านซื้อที่ดิน (ดูภาคผนวกที่ 11-12)

โครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองแบบรวมศูนย์การปกครองและการตัดสินใจไว้ที่รัฐ ส่วนกลาง โดยผ่านกลไกของระบบราชการและการปกครองที่พัฒนาจากระบบเผด็จการมาสู่ ระบบประชาธิปไตยแบบอำมาตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) และระบบประชาธิปไตย โลกาภิวัตน์ (Globalised Polity) ร่วมกับทุนท้องถิ่นและทุนข้ามชาติแบบรัฐร่วมโลกาภิวัตน์สู่ชุมชน (global on local corporatism) ผ่านกลไกสถาบันทางสังคมของรัฐและทุนในรูปของกลไก ตลาด ตลอดจนเทคโนโลยีการสื่อสารสร้างภาพลักษณ์ของนโยบายการพัฒนาของรัฐได้พัฒนา “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” ให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยอ้างถึงโครงสร้างอาชีพใหม่ สังคมเมืองแบบใหม่ ที่นำความสะดวกสบายมาให้เพื่อประโยชน์ของทุกคนและประเทศชาติโดยส่วนรวม โดยไม่ได้ คิดถึงต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมและต้นทุนทางสังคมที่สูญเสียไปและยากที่จะฟื้นฟูขึ้นใหม่ได้

“สภาพัฒน์มองปัญหาว่า 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาความมั่นคงระหว่างชายแดน...ดูเหมือนว่าคนใต้จะเสียเปรียบ มองดูทรัพยากรจริง ๆ อะไรก็เข้าส่วนกลางหมด ลงมาที่

กรุงเทพฯ ...อยากดึงการลงทุนลงมาที่ภาคใต้ โดยใช้ตัวนี้เป็นตัวเร่ง อยากย้ายฐานการผลิตเข้ามา เพื่อให้ทางนี้ได้มีโอกาส ในเวลาเดียวกัน พัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มเกี่ยวกับผลิตผลทางการเกษตรให้มีมูลค่ามากขึ้น ไม่ใช่ส่งยางดิบออกไปขาย"

(สุรพล ทับทิมจรรยา ผู้แทนการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท), 2543)

ในขณะที่ชาวประมงในพื้นที่มีความคิดเห็นอีกด้านหนึ่ง

"เราอยู่ตามทุ่ง ตามนา เราสบายใจแล้ว นกเขาเราได้เลี้ยง ปลาในเลได้จับ ยางได้ตัด เราอยากเท่าไร ได้ทำนั่น แต่โครงการขึ้นมา ใครรับประกันได้บ้างว่า สิ่งต่างๆที่เคยมีจะมีปกติ บ้านเราตอนนี้ชายทะเลเล่นน้ำได้ มีหอยมีปูให้จับได้ แต่ที่ผมไปเห็นมาบตาพุด สัตว์น้ำต่างๆหายากเต็มที ชาวบ้านที่มาบตาพุดบอกว่าต้องซื้อเรือออกไปไกล ถ้าจะมีปลาให้จับ แล้วมันหมดตลอด พวก ปตท.มันมาพูดกับผมว่าถ้าคนสะกอมไม่เอาไม่มีใครได้ใช้ 5 ปีก็หมด ปตท.พูดกับผมแบบนี้ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องคนหนึ่งพูดกับผมว่า ก๊าซเมืองไทยเหลือมากถึงขายไปให้มาเลเซีย 5 ปีก่อน ที่มีอยู่แล้วก็ใช้ได้อีกนาน กว่าหมด พวกเดียวกันพูดสวนทางกัน มันชี้หักเดินหน้า แล้วจะให้ชาวบ้านเชื่อถือได้หรือ"

(นายเซ็น หมัดเหมาะ ชาวประมง ต.สะกอม อ.จะนะ จ.สงขลา)

"ยิ่งเจริญมาก ของกินในทะเลหมด จิตใจต่ำลง ไม่มีความสามัคคี ต่างคนต่างอยู่ เพราะมีเงิน วิถีชีวิตเปลี่ยน ผู้หญิงไม่มีอาชีพรองรับ ไม่มีอาชีพหลัก เมื่อก่อนไม่ได้ทำเพื่อขาย แต่ปัจจุบันที่เหลือเอาไปขาย" (สัมภาษณ์กลุ่มสนทนากับนางบังโหนด)

"ให้รัฐมาพัฒนาคน สังคมหมู่บ้าน ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การพัฒนาจะง่าย การพัฒนาคนต้องใช้บรมศาสนา แต่ยังไม่ได้อำ" (วินัย ชูเปีย สมาชิก อบต.ตะเคียน)

ในทศวรรษที่ผ่านมาเมื่อประชาชนตื่นตัวต่อการตรวจสอบนโยบายการพัฒนาของรัฐ และเรียกร้องสิทธิในการกำหนดทิศทางการพัฒนา จนกลายเป็นความขัดแย้งที่สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางความคิดของทิศทางการพัฒนาระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยม กับ การพัฒนาเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รัฐก็ได้สร้างวาทกรรม "สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนามูลค่าทางเศรษฐกิจ" ขึ้นมาใหม่เพื่อชี้ให้เห็นว่าในกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าเสรีและการพัฒนาอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามทุกสิ่งทุกอย่างสามารถจัดการได้โดยไม่ให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม ดังคำกล่าวของอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และเป็นประธานคณะกรรมการนโยบายส่งเสริมการลงทุน, (2543) "กระบวนการทำโครงการหรือการกำหนดเขตพื้นที่ต่าง ๆ นั้นมีส่วนสำคัญในการสร้างโอกาสและยกระดับคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน ถ้าได้รับการจัดการที่ดี ถ้าสามารถคำนึงถึงสภาพปัญหาที่จำเป็นจะต้องได้รับการคลี่คลายตั้งแต่เบื้องต้น

ต้น...เรามีกรอบของเขตการค้าเสรีและเขตการลงทุนอาเซียน ซึ่งขณะนี้ต้องมีการเร่งรัดและผลักดันอย่างมาก...ในอนุภูมิภาคต่างๆก็มีความประสงค์ ความปรารถนาและความพยายามที่จะผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นการเฉพาะ"

เพราะฉะนั้นหลักการพัฒนานิยมทั้งในอดีตและในยุคโลกาภิวัตน์เป็นการช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมในการสร้างวาทกรรมการพัฒนาโดยรัฐชาติ ร่วมกับทุนท้องถิ่นและทุนข้ามชาติ เพื่อสร้างอำนาจการครอบงำอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยกำหนดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คุณค่า และอำนาจขึ้นมาใหม่เข้าแทนที่สิ่งเก่า ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น และการละเมิดสิทธิดังกล่าวได้ผลกระทบให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน ดังเช่น ความขัดแย้งระหว่างชาวนาตำบลตะเคียนกับชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา หรือระหว่างชาวนากับคนทำนาทุ่ง หรือระหว่างชาวบ้านในชุมชนด้วยกันที่ได้รับผลกระทบจากโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย ทั้งๆที่ในอดีตชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาเคยมีวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันอำนาจของการพัฒนาเศรษฐกิจเสรีได้ทำลายวัฒนธรรมดังกล่าว โดยที่ชุมชนเหล่านั้นต่างกำลังดิ้นรนกับการอยู่รอดของครอบครัวและชุมชนโดยและยังต้องต่อสู้กับการมีสิทธิในการพัฒนาอีกยาวไกล

5.5.2 สิทธิทางการเมืองและวัฒนธรรมที่ถูกกลืน

ถึงแม้ว่าจะมีการปฏิรูปการเมืองและมีรัฐธรรมนูญใหม่ที่รับรองสิทธิให้แก่ประชาชนหลายประการก็ตาม ชาวบ้านในชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา ยังไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆตั้งแต่เริ่มต้น เนื่องจากยังไม่เข้าใจและขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารว่ารัฐธรรมนูญได้สร้างกลไกใหม่ และกฎหมายใหม่ๆหลายฉบับที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่สิ่งที่ชาวบ้านรับรู้และเข้าใจได้คือมีการเลือกตั้งในรูปแบบใหม่ ทั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) และ สมาชิกวุฒิสภา (สว.) หรือมีการเลือกตั้ง อบต. ชาวบ้านเห็นด้วยว่าการมี อบต.เป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการโครงการพัฒนา ได้มีโอกาสเสนอโครงการพัฒนา และมีรายได้เป็นของตนเอง แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของอบต. รวมทั้งไม่เข้าใจการมีส่วนร่วมตรวจสอบ อบต. และโครงการพัฒนาของรัฐที่เข้ามาในชุมชนอย่างไร

ถึงแม้ว่าเวลาจะล่วงเลยมาจนถึงปี พ.ศ.2543 การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่อนโยบายการพัฒนาของรัฐยังมีอุปสรรคอยู่มาก เนื่องจากปัจจัยสำคัญสองประการคือ ประการแรกโครงสร้างอำนาจทางการเมืองยังอยู่ในวงจรของระบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับข้าราชการในพื้นที่ ซึ่งฝังรากลึกมาตั้งแต่ระบบข้าราชการศักดินา และถูกพัฒนามาเป็นการปกครองส่วนภูมิภาคโดยกลไกของกระทรวงมหาดไทย เมื่อหลักการพัฒนานิยมขยายเข้าสู่ชุมชน ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้เติบโตจากผลประโยชน์ร่วมกันของทุนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และข้าราชการในท้องถิ่นในการขายทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งโครงการพัฒนาต่างๆที่มาลงสู่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็น

เป็นโครงการส่งเสริมการเกษตรกรรม โครงการพัฒนาที่เน้นสร้างวัดชุมชนโดยการผลักดันของ อบต.หรือนักการเมืองท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสามฝ่ายได้แก่ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน กลุ่มทุนท้องถิ่น ได้เติบโตมีเส้นสายโยงใยกับนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติ และกลุ่มทุนต่างชาติ เพื่อเข้าไปสู่โครงสร้างอำนาจการตัดสินใจทางการเมืองที่กำหนดนโยบาย

ประการที่สอง โครงสร้างทางการเมืองของไทยในระบบรัฐสภาเติบโตมาจากระบบอุปถัมภ์ในท้องถิ่น และระดับชาติ มิใช่เติบโตจากกระบวนการประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น อีกทั้งนโยบายของรัฐได้สนับสนุนกลไกของกลุ่มทุนให้เข้ามามีบทบาทตัดสินใจในการกำหนดนโยบายการพัฒนา ได้แก่ กลไกของ กรอ.จังหวัด กรอ.ระดับชาติ กระบวนการเลือกตั้งแบบระบบตัวแทน (ดูรายละเอียดใน 5.4.3) รวมทั้งกลไกทางกฎหมายที่เอื้ออำนวยให้กลุ่มทุนมากกว่าประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 เป็นเหมือนเสือกระดาษที่ไม่สามารถตรวจสอบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง จึงทำให้การอนุมัติโครงการพัฒนาต่างๆขึ้นอยู่กับมติของรัฐบาลโดยไม่ได้ฟังความเห็นของประชาชน กระบวนการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตกอยู่กับกลุ่มบุคคลสามฝ่าย (นักการเมือง ข้าราชการประจำ และกลุ่มทุน) ซึ่งมีตัวแทนประชาชนคนส่วนน้อย

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือโครงการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มไม่ได้ใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการตัดสินใจ คณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (พลส.) ซึ่งเป็นคณะกรรมการชุดแรกของการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ไม่มีตัวแทนจากสงขลา และพัทลุง ไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างแพร่หลาย มีการปิดบังข้อมูล และไม่ได้นำผลการรับฟังความคิดเห็นมาตัดสินใจในการยกเลิกโครงการ ทั้งๆที่มีกลุ่มที่คัดค้านโครงการ 11 ใน 12 กลุ่ม

สำหรับกรณีโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย รัฐบาลได้อนุมัติตัดสินใจทำข้อตกลงซื้อขายเบื้องต้นระหว่างไทย-มาเลเซียตั้งแต่ปี 2540 แล้ว เพื่อรองรับโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ 3 ฝ่าย (IMT-GT) ต่อมาจึงได้มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น หรือ (Initial Environmental Examination/IEE) ของโครงการ ไออีอีนี้ทำเสร็จตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2541 ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีของไทยเห็นชอบในการซื้อก๊าซเจดีเอและการร่วมทุน 1 เดือนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าโครงการนี้ได้ถูกกำหนดมาตั้งแต่การศึกษาไออีอี นอกจากนี้ ปตท.ยังได้ปฏิเสธขั้นตอนการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือ (Environmental Impact Assessment/EIA) โดยชวามเป็นบริษัทร่วมทุน (ดูรายละเอียดในโลกลีเขียว, 6 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2543) ขณะเดียวกันสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้เสนอให้มีการศึกษาเพิ่มใน 6 ประเด็นคือ รายละเอียดโครงการ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การประเมินด้านความเสี่ยง ด้านสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชน การกำหนดมาตรการเพื่อ

การจัดการและแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ผลทางด้านเศรษฐกิจของสังคม เรื่องน้ำใต้ดิน และระบบนิเวศทางทะเล เป็นต้น (ข่าวสด 11 พฤศจิกายน 2543)

นอกจากนี้ในสถานการณ์ที่ประชาชนตื่นตัวตรวจสอบโครงการพัฒนาต่างๆ เรียกร้องการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐบาลก็ได้สร้างความชอบธรรมว่าได้มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน โดยสร้างวาทกรรม “การรับฟังความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล” และ “ผลกระทบที่ประเทศไทยต้องสูญเสียรายได้จากการลงทุน” โดยไม่ได้ตรวจสอบถึงที่มาของกระบวนการรับฟังความคิดเห็นว่าประชาชนที่มีเหตุผลต่างกันมีส่วนร่วมหรือไม่ กระบวนการที่รับฟังเหตุผลเป็นกลางหรือไม่ และผลที่ได้จากการประชาพิจารณ์เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจของรัฐหรือไม่ ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา มีแต่การโฆษณาชวนเชื่อ

“ประชาชนไม่เคยได้รับความจริงจากสภาพณ์ จาก ปตท.เลย มาพูดหกตลอดที่ผ่านมา นอกจากชี้หกแล้วยังเข้ามาสำรวจที่ของชาวบ้าน โดยไม่เคยบอกชาวบ้านเลย เข้ามาเฉยเหมือน กับไม่มีคนอยู่ในหมู่บ้านนี้ พอชาวบ้านได้ ปตท.ก็ไปเอาตำรวจมาข่มขู่ชาวบ้าน แต่ชาวบ้านทำตามสิทธิของเขา”

(นายเดช หมะแก ชาวประมงหมู่ 3 ต.ตลิ่งชัน อ.จะนะ จ.สงขลา)

ด้วยเหตุนี้กระบวนการประชาพิจารณ์ของโครงการนี้ทั้งสองครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2543 และครั้งที่สองวันที่ 22 ตุลาคม 2543 จึงล้มเหลว ประเด็นความขัดแย้งกรณีของโครงการท่อก๊าซ และโครงการเขื่อนกั้นน้ำเค็มไม่ได้อยู่ที่ความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการ แต่เป็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องถึงการไม่เห็นด้วยต่อแผนแม่บทพัฒนาภาคใต้ภายใต้แนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจเสรี ไม่เห็นด้วยกับโครงสร้างทางกฎหมายและนโยบายที่ไม่เป็นธรรม โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนมาโดยตลอด โครงสร้างการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียม และโครงสร้างทางสังคมที่ประชาชนในพื้นที่ต้องเป็นฝ่ายรับกับทิศทางการพัฒนาที่รัฐส่วนกลางกำหนด รวมทั้งแบกรับภาระการพัฒนาจากการได้รับผลกระทบของโครงการ (ดูรายละเอียดใน กลุ่มศึกษาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สงขลา, ท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย : ฤาภาคใต้จะเป็นดังมาดามาด)

นอกจากนี้ในกรณีของนโยบายการพัฒนาการเกษตรกรรมเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านตำบลตะเคียนมีความเห็นว่านโยบายการส่งเสริมการเกษตรไม่มีการช่วยเหลืออย่างจริงจัง ถ้ามีโครงการเข้ามาจะบอกให้ชาวบ้านทำ เมื่อชาวบ้านปฏิบัติแล้วเกิดปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยเฉพาะเรื่องตลาด การส่งเสริมจะให้บริษัทมาแนะนำที่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงมาก กลไกที่สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ก็เป็นช่องทางในการคอร์รัปชันและเกิดการเอารัดเอาเปรียบเกษตรกรมากขึ้น เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) หรือสหกรณ์การเกษตร เนื่องจากเมื่อเริ่มเข้าเป็นสมาชิก เกษตรกรเริ่มมีหนี้สินเพิ่มจำนวนมากขึ้น อุปกรณ์เครื่องมือการเกษตรหรือเงินช่วยเหลือไม่ได้ตกถึงมือเกษตรกร เช่น เงินสนับสนุน

ข้อกระสอบป่าน เพราะชาวบ้านอยากให้งบประมาณส่วนหนึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของอบต.มากกว่าสหกรณ์การเกษตร แต่ปรากฏว่ามีการขายกระสอบป่านหรือเครื่องมือการเกษตรที่สร้างกำไรให้กับเกษตรกรด้วยการขายในราคาสูงกว่าพ่อค้าคนกลาง หรืองบประมาณที่ให้โรงสีไว้เพื่อมาอุดหนุนเกษตรกรก็ถูกโรงสีเก็บไว้ ไม่ได้ทำตามนโยบายที่ประกาศออกมา

ชาวบ้านรับรู้และเข้าใจถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ว่ามีสาเหตุมาจากการตัดถนนเข้าหมู่บ้าน มีไฟฟ้าเข้ามาและตามมาด้วยการสื่อสารกับสังคมภายนอกผ่านวิทยุทีวี หนังสือพิมพ์ พ่อค้าคนกลาง และตลาดในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับตลาดในเมืองใหญ่ ตลอดจนนโยบายการพัฒนาของรัฐไม่ว่าจะเป็นโครงการชลประทาน โครงการเกษตรกรรมปลูกข้าวเพื่อส่งออก หรือการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม

กระบวนการพัฒนาเหล่านี้ได้ครอบงำทางความคิดที่มาพร้อมกับความทันสมัย การอยู่ดีกินดีของชุมชน และการมีงานทำ อนาคตของวิถีการพัฒนานิยม และลัทธิบริโภคนิยมได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดำรงชีวิต การทำมาหากิน ตลอดจนอุดมการณ์ความเชื่อ และคุณค่าของชุมชนจากวัฒนธรรมแห่งการเคารพธรรมชาติ เกื้อกูลและประนีประนอมเพื่อการพึ่งตนเองภายในชุมชนมาสู่วัฒนธรรมการพึ่งพาผู้อื่นซึ่งเชื่อมโยงจากชุมชนสู่สังคมภายนอก ชาติ และโลกให้เป็นหนึ่งเดียว ด้วยค่านิยมของคำว่า “ความเป็นสากลแบบโลกาภิวัตน์นิยม” ขณะเดียวกันก็ได้เบียดขับให้วัฒนธรรมของชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตนเป็นเรื่องแปลกแยก

“เพราะความเจริญเข้ามา ทำให้เกิดตัวใครตัวมัน คนเตี้ยนี้ไม่ช่วยเหลือนักแล้ว เศรษฐกิจมันรัดตัว ต้องจ้างแรงงานทุกอย่าง ไม่มีการลงแขก บางครั้งไม่มีคนทำนา คนหนุ่มสาวไปทำงานข้างนอก ทำงานโรงงาน เด็กสมัยนี้ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ เชื่อทีวีมากกว่า พ่อแม่ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูก สมัยก่อนมีแต่คนมีน้ำใจ โอบอ้อมอารี เขารักห่วงกันมากเรียกว่า “สาบสั่นสาบยาวกัน” ลูกหลานไม่ค่อยรู้เรื่อง”

(สรุปการสัมภาษณ์จากชาวบ้าน 3 พื้นที่)

“ถ้าพูดถึงคนสมัยก่อน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูล ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว เศรษฐกิจมันรัดตัวเสียแล้ว เราทำนาไปหว่านปุ๋ยกะต้องจ้างเขา ไถนาต้องจ้างเขา เมื่อก่อนไม่ต้องจ้าง เรารอกปากได้ เรียกลงแขก” (นายเหิม เดชดี ตำบลตะเคียน)

อย่างไรก็ตามชาวบ้านทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความเห็นว่าโครงการพัฒนาส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากการต้องการอันแท้จริงของประชาชน แต่มาจากการคิดของรัฐและผู้นำ ซึ่งชาวบ้านไม่มีโอกาสร่วมตัดสินใจ และเห็นว่าการโกงกินคอร์รัปชันมากมาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวบ้านบางส่วนมักจะไม่เข้าร่วม เพราะเห็นว่าไม่มีประโยชน์ ไม่สามารถจัดหาทุนผู้มีอำนาจได้ จึงเกิดความเบื่อหน่ายไม่เข้าร่วมกับโครงการพัฒนา หรือไม่สนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และไม่ตั้งคำถามกับทิศ

ทางการพัฒนาที่กำหนดโดยรัฐส่วนกลางมาโดยตลอด เนื่องด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่รัดตัวจากปัญหาภาวะหนี้สิน การทำมาหากินลำบากมากขึ้นทั้งจากการทำนาและทำประมง

“ถ้าความเจริญเข้ามาตรงไหน ตรงนั้นเสียหายหมด ชาวบ้านทุกแห่งได้รับผลกระทบวันนี้คือความเจริญอีก 5 ปีข้างหน้า คือความฉิบหาย แต่พูดถึงน้ำจืดรับโรงงาน ห่างหลายกิโลเมตร แล้วจะมาเอาน้ำที่นี้ได้อย่างไรและถ้าเกิดฝนโรงงาน น้ำตรงนี้มีนิดเดียวในทะเล พอใช้หรือไม่ ต่อไปจังหวัดพัทลุงจะมีเขื่อนหมด เคยเห็นไหมที่ชลประทานเอาน้ำจืดของเราไปช่วยพวกอื่น ทะเลแห้งเลย วิธีการของรัฐที่บอกว่าสร้างความเจริญ ถ้ามองไปลึกๆ แฝงด้วยผลประโยชน์บุคคล หมกเม็ด ไม่ยอมให้ชาวบ้านรู้ จะเป็นข้ออ้างทำอะไรก็ทำไปก่อน เหมือนกับทำประชานิยม (นายฉิ้น บัวบาน บ้านทะเลน้อย ต.พนางดุง)

ความแตกต่างทางวัฒนธรรม อุดมการณ์ และวิถีชีวิตระหว่างชุมชนกับรัฐนี้เอง ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความซับซ้อนของปัญหาที่เกิดขึ้นให้เห็นจากปรากฏการณ์ของความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมทางจิตใจ และความเสื่อมโทรมต่อความสัมพันธ์ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน โลกทัศน์ของชาวบ้านจึงมีความซับซ้อนในหลายมิติ มิติหนึ่งเฝ้ามองถึงความสัมพันธ์ในอดีตที่เคยช่วยเหลือร่วมกันเพื่อดำรงต่อการอยู่รอดร่วมกันของชุมชน แต่อีกมิติหนึ่งมีความพึงพอใจกับวัตถุนิยม และความสะดวกสบายที่มาพร้อมกับโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็มีมิติที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการพัฒนา และต้องการต่อสู้กับสิ่งที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าวาทกรรมการพัฒนาที่มีพลังอำนาจในการครอบงำอุดมการณ์ของชุมชน จนยากที่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะก้าวข้ามไปสู่มิติที่สามในการต่อต้านและแสวงหาทางเลือกใหม่

การที่ประชาชนยังได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการอย่างไม่รอบด้าน ขาดฐานข้อมูลที่นำไปสู่การวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล หรือได้รับรู้เพียงด้านเดียวโดยไม่มีการตรวจสอบ เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตและปัจจุบันแล้ว ในขณะที่การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของชาวบ้านมีมากขึ้นแต่มาจากสื่อต่างๆ ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน หรือผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน หรือผ่านโครงการพัฒนาที่อบต.ได้รับรู้ สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าชาวประมงหรือชาวนา หรือชาวบ้านในชุมชนชนบทอาชีพอื่นๆ ต่างถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐ ซึ่งมีผลกระทบไปถึงการถูกละเมิดสิทธิในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนด้วย

อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ชุมชนชนบทของสังคมไทยเป็นสังคมเปิดมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างกว้างขวาง ชาวบ้านหลายกลุ่มซึ่งยังเป็นส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสมาชิกทั้งหมดในชุมชน 3 พื้นที่ และชาวประมงที่รวมกลุ่มเป็นสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลาได้มีคำถามกับโครงการพัฒนาของรัฐและงบประมาณที่ลงมาในชุมชน เช่น งบโครงการของอบต. งบประมาณจากเงินกู้กองทุนมิยาซาว่าของประเทศญี่ปุ่น หรือกองทุนสังคม (Social Investment Fund/SIF) ของธนาคารโลก ว่าเป็นประโยชน์จริงหรือไม่ มีการตรวจสอบการใช้งบประมาณหรือ

ไม่ นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้แสดงปฏิกิริยาด้วยการไม่ร่วมมือถ้าไม่เห็นด้วยกับโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็พยายามต่อสู้กับอุดมการณ์ของรัฐที่เข้ามาทางนโยบายการพัฒนาของรัฐ

5.6 ขบวนการสิทธิชุมชน : ยุทธศาสตร์ท้าทายลัทธิการพัฒนาโลกาภิวัตน์

ภายใต้สถานการณ์ปัญหาต่างๆทั้งทางโครงสร้างกฎหมายและนโยบายที่ละเมิดสิทธิทุกด้านของประชาชนได้ส่งผลด้านบวกให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากกระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหลายด้านได้เปิดโลกทัศน์ของชุมชนให้กว้างยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นข้อดีของพหุสังคมประชาธิปไตยอย่างประเทศไทย ที่กลุ่มต่างๆในสังคมมีความหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรม และเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น จึงทำให้มีการปะทะทางอุดมการณ์ แนวความคิด ค่านิยมที่แตกต่างกัน และส่งผลให้เกิดการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาต่างๆอย่างหลากหลาย ลักษณะของสังคมดังกล่าวได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเติบโตของขบวนการประชาชนในระดับท้องถิ่น บนพื้นฐานของปัญหาปากท้องที่ได้รับผลกระทบจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีสาเหตุมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการปะทะกันระหว่างอุดมการณ์เก่าและใหม่ และการตั้งคำถามต่อการตรวจสอบโครงการพัฒนาของรัฐ จากกระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญให้ชาวบ้านและชุมชนตระหนักว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิจากนโยบายการพัฒนาของรัฐอย่างไร

ถึงแม้ว่าทั้ง 3 ชุมชนได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ แต่ท่ามกลางสภาวะของปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทำกับชุมชน ชุมชนได้มีการปรับตัวทั้งในรูปแบบของการต่อต้าน เอารัดเอาเปรียบ การต่อต้านทางวัฒนธรรม การยอมจำนน การยอมรับ ซึ่งมีการปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมใหม่และวัฒนธรรมดั้งเดิม เพราะฉะนั้นสภาพของชุมชนจึงมีทั้งความแตกแยกภายในชุมชน และมีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ เนื่องจากปัจจัยด้านหนี้สินและวิถีชีวิตที่ต้องเร่งรีบกับการหารายได้ให้พอกับรายจ่าย และมีการรวมกลุ่มที่หลากหลาย

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ ชาวบ้านได้เคยมีประสบการณ์ต่อการเห็นผลประโยชน์และความขัดแย้งกับผู้นำ เนื่องจากผู้นำได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา แต่ไม่ได้ทำงานรับผิดชอบอย่างจริงจัง ชาวบ้านจึงมีการรวมกลุ่มกันเองเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้แก่ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว ด้วยการตั้งกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐองค์กรพัฒนาเอกชน หรือได้เรียนรู้ประสบการณ์จากชุมชนอื่น และความล้มเหลวจากการสนับสนุนของรัฐ สำหรับกรณีของชาวประมงที่ตื่นตัวต่อการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำทะเลสาบเสียมโถม เนื่องจากเป็นปากท้องของชาวประมงที่มีผลกระทบต่อการทำลายอาชีพประมง การปรับตัวของชาวบ้านในการไม่ยอมจำนนต่อปัญหา ก่อนการรวมกลุ่มจึงมาจากปัจจัยสำคัญเบื้องต้นที่เผชิญกับปัญหาเฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับปากท้องและชีวิตของพวกเขา ประกอบกับการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับชุมชนและได้มีการติดต่อสื่อสาร

ไม่ นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้แสดงปฏิกิริยาด้วยการไม่ร่วมมือถ้าไม่เห็นด้วยกับโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็พยายามต่อสู้กับอุดมการณ์ของรัฐที่เข้ามาทางนโยบายการพัฒนาของรัฐ

5.6 ขบวนการสิทธิชุมชน : ยุทธศาสตร์ท้าทายลัทธิการพัฒนาโลกาภิวัตน์

ภายใต้สถานการณ์ปัญหาต่างๆทั้งทางโครงสร้างกฎหมายและนโยบายที่ละเมิดสิทธิทุกด้านของประชาชนได้ส่งผลด้านบวกให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากกระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหลายด้านได้เปิดโลกทัศน์ของชุมชนให้กว้างยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นข้อดีของพหุสังคมประชาธิปไตยอย่างประเทศไทย ที่กลุ่มต่างๆในสังคมมีความหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรม และเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น จึงทำให้มีการปะทะทางอุดมการณ์ แนวความคิด ค่านิยมที่แตกต่างกัน และส่งผลให้เกิดการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาต่างๆอย่างหลากหลาย ลักษณะของสังคมดังกล่าวได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเติบโตของขบวนการประชาชนในระดับท้องถิ่น บนพื้นฐานของปัญหาปากท้องที่ได้รับผลกระทบจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีสาเหตุมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการปะทะกันระหว่างอุดมการณ์เก่าและใหม่ และการตั้งคำถามต่อการตรวจสอบโครงการพัฒนาของรัฐ จากกระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญให้ชาวบ้านและชุมชนตระหนักว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิจากนโยบายการพัฒนาของรัฐอย่างไร

ถึงแม้ว่าทั้ง 3 ชุมชนได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ แต่ท่ามกลางสภาวะของปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทำกับชุมชน ชุมชนได้มีการปรับตัวทั้งในรูปแบบของการต่อต้าน เอาัดเอาเปรียบ การต่อต้านทางวัฒนธรรม การยอมจำนน การยอมรับ ซึ่งมีการปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมใหม่และวัฒนธรรมดั้งเดิม เพราะฉะนั้นสภาพของชุมชนจึงมีทั้งความแตกแยกภายในชุมชน และมีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ เนื่องจากปัจจัยด้านหนี้สินและวิถีชีวิตที่ต้องเร่งรีบกับการหารายได้ให้พอกับรายจ่าย และมีการรวมกลุ่มที่หลากหลาย

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ ชาวบ้านได้เคยมีประสบการณ์ต่อการเห็นผลประโยชน์และมีความขัดแย้งกับผู้นำ เนื่องจากผู้นำได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา แต่ไม่ได้ทำงานรับผิดชอบอย่างจริงจัง ชาวบ้านจึงมีการรวมกลุ่มกันเองเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้แก่ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว ด้วยการตั้งกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐองค์กรพัฒนาเอกชน หรือได้เรียนรู้ประสบการณ์จากชุมชนอื่น และความล้มเหลวจากการสนับสนุนของรัฐ สำหรับกรณีของชาวประมงที่ตื่นตัวต่อการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำทะเลสาบเสียมโถม เนื่องจากเป็นปากท้องของชาวประมงที่มีผลกระทบต่อการทำลายอาชีพประมง การปรับตัวของชาวบ้านในการไม่ยอมจำนนต่อปัญหา ก่อนการรวมกลุ่มจึงมาจากปัจจัยสำคัญเบื้องต้นที่เผชิญกับปัญหาเฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับปากท้องและชีวิตของพวกเขา ประกอบกับการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับชุมชนและได้มีการติดต่อสื่อสาร

กันโดยสะดวกทางวิทยุ ทวี และหนังสือพิมพ์ ทำให้ชาวบ้านตื่นตัวกันมากในการตรวจสอบการทำงานของ รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่มี อบต. ซึ่งเป็นผู้เสนอโครงการโดยตรงและเป็นตัวแทนของชาวบ้านที่ชาวบ้านสามารถเข้าถึงตรวจสอบได้ง่ายเมื่อเปรียบเทียบกับนักการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ

ด้วยเหตุที่ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มทะเลสาบสงขลา และวัฒนธรรมของชุมชนมิได้ถูกทำลายหมดสิ้นจนยากที่จะฟื้นฟูได้ ประกอบกับระบบการเมืองของรัฐชาติมิได้ปิดกั้นการจัดระเบียบใหม่ of ชุมชน ชุมชนจึงได้ปรับตัวบนฐานของทรัพยากรและพลังของวัฒนธรรมในชุมชนที่ยังดำรงอยู่ รวมตัวกันพัฒนาเป็นเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนผ่านระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ภายในชุมชน ผสมผสานกับผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างสมาชิกภายในชุมชน หรือระหว่างชุมชนจนถึงระหว่างภาค วัฒนธรรมที่ปรากฏชัดในกรณีพื้นที่ศึกษา 3 พื้นที่ คือ กลุ่มอ้อมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มสานเสื่อกระจูดทะเลน้อย กลุ่มอสม.(อาสาสมัครด้านสาธารณสุข) กลุ่มไร่นาสวนผสม กลุ่มดอกไม้จันทร์ กลุ่มพัฒนาพันธุ์ข้าว กลุ่มรักษ์คูขุด และสมานพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา เป็นต้น

สาเหตุของการเกิดกลุ่มพัฒนาอาชีพต่างๆแสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพหลัก ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำประมง การรับจ้างในชุมชนหรือรับจ้างในภาคบริการ และภาคอุตสาหกรรมนอกชุมชน ซึ่งไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในครอบครัวได้โดยลำพัง แต่เป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ชาวบ้านที่เคยทำงานรับจ้างนอกชุมชนได้หันกลับมาทำงานในชุมชน หรือเมื่อพ้นวัยหนุ่มสาวและเข้าสู่วัยการมีครอบครัว ชาวบ้านส่วนใหญ่ตัดสินใจกลับมาทำงานที่บ้าน ชาวบ้านได้ปรับตัวเพื่อแสวงหาทางเลือกอาชีพใหม่ซึ่งอยู่บนฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน กลุ่มอาชีพต่างๆที่หลากหลายนี้จะพบได้ในชุมชนทะเลน้อย ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการติดต่อกับคนภายนอกอยู่เสมอ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวคือ “เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย” จึงทำให้ชาวบ้านชุมชนทะเลน้อยคิดค้นอาชีพที่สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในขณะที่อีก 2 ชุมชนจะพัฒนากลุ่มอาชีพจากคิดค้นว่าทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนจะแปรรูปเป็นสินค้าเพื่อขายได้อย่างไร

อบต. และ เจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่ โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กขคจ) ของกรมพัฒนาชุมชน กลุ่มอสม.เป็นกิจกรรมแบบกลุ่มอ้อมทรัพย์ ของหน่วยงานสาธารณสุข กลุ่มพันธุ์ข้าวของกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น มีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ และส่งเสริมกลุ่มพัฒนาอาชีพต่างๆ อย่างไรก็ตามในบางกลุ่มอาชีพยังมีปัญหาเรื่องการตลาดที่ไม่สามารถรองรับผลผลิตได้ เช่น กลุ่มไร่นาสวนผสม ในขณะที่บางกลุ่ม เช่น กลุ่มสานเสื่อกระจูดทะเลน้อยเป็นอาชีพหลักได้เนื่องจากปริมาณความต้องการของตลาดมีมากพอ และบางกลุ่ม เช่น กลุ่มดอกไม้จันทร์เป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว

ข้อนำสังเกตคือการรวมกลุ่มดังกล่าวอยู่ในระยะของการลองผิดลองถูกของชาวบ้านในการค้นหาทางเลือกอาชีพใหม่ เป็นการรวมกลุ่มที่เปลี่ยนพฤติกรรมทั้งวิถีชีวิตและความคิดของชาวบ้าน จากที่เคยต่างคนต่างอยู่และดัดจริตกับการทำมาหากินต้องเปลี่ยนมาร่วมกันทำงานและร่วมกันแก้ไขปัญหา ถ้าหากการรวมกลุ่มนั้นไม่มีผู้ประสานงานของกลุ่มที่เข้มแข็งและเริ่มต้นผลักดันในการทำงานแล้วนั้น กลุ่มดังกล่าวก็จะล้มเหลวโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งมักจะกำหนดแนวความคิดครอบงำชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ แต่เมื่อชาวบ้านสรุปประสบการณ์ด้วยตัวเองและเริ่มเห็นความสำคัญก็จะมีกลุ่มชาวบ้านที่เริ่มต้นรวมกลุ่มกันใหม่ซึ่งพบเห็นได้ใน 3 ชุมชน

กลุ่มพัฒนาอาชีพเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดระเบียบใหม่ของชุมชนเพื่อต่อสู้กับระบบทุนที่รุกเข้ามาขูดรีดทรัพยากรในชุมชนอย่างไม่เท่าเทียม โดยชุมชนไม่ได้ต่อต้านกับระบบทุนแต่ค้นหาลักษณะเด่นของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพรายได้ที่มีการกำหนดตลาดภายในชุมชนส่วนหนึ่ง และพึ่งพิงตลาดภายนอกชุมชน ถึงแม้ว่าการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพยังเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรี แต่กลุ่มดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนไม่ได้ยอมจำนนต่อระบบของเศรษฐกิจเสรีที่เข้ามากระทำอย่างยาวนาน แต่ทว่ายังเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าภายใต้ข้อจำกัดของระบบเศรษฐกิจเสรี ซึ่งชุมชนได้นำเอาข้อเด่นของสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในระบบเครือญาติของชุมชนมาร้อยรัดกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม และคิดค้นการผลิตจากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนผสมผสานกับศักยภาพของชุมชน แนวโน้มในอนาคตถ้าหากมีการพัฒนากลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจเสรีที่สัมพันธ์กับระบบการเมืองของชาติ ซึ่งมีผลกระทบกับพลังของชุมชนอย่างไร กระบวนการเรียนรู้จะนำไปสู่การฟื้นฟูพลังของชุมชนในการจัดระเบียบใหม่ที่แสดงถึงสิทธิของชุมชนในการพัฒนาการเมืองเศรษฐกิจและสังคมได้ในอนาคต

กลุ่มออมทรัพย์เป็นกลุ่มเศรษฐกิจประเภทหนึ่งที่มีพัฒนาการมาจากการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัวขยายมาสู่ชุมชนและพัฒนาเป็นเครือข่ายอาชีพ และเป็นฐานของการรวมกลุ่มในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชมรมชาวประมงทะเลสาบสงขลา และสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา กลุ่มออมทรัพย์มีบทบาทสูงในพื้นที่ภาคใต้และใน 3 พื้นที่การศึกษา ตลอดจนในชุมชนรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา เนื่องจากฐานทรัพยากรธรรมชาติที่ยังอุดมสมบูรณ์ได้นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจด้านการเงินการคลังที่เป็นส่วนเกินของการผลิตให้แก่ชุมชนภาคใต้ ซึ่งทำให้ชุมชนภาคใต้มีระบบการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้สูง แต่แรกเริ่มการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ใน 3 พื้นที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐ แต่ต่อมาต้องหยุดชะงักเนื่องจากการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์มิได้ริเริ่มจากชุมชน และชุมชนไม่รู้สึกว่าเป็นเจ้าของ จึงได้แต่รอความช่วยเหลือจากรัฐ เมื่อไม่มีงบประมาณสนับสนุน กลุ่มออมทรัพย์จึงได้หยุดชะงัก ประกอบกับกลุ่มออมทรัพย์ในการกำกับดูแลของรัฐมีระเบียบที่ยุ้งยากเกินไป และ

การส่งเสริมทำไม่ต่อเนื่อง ต่อมาชาวบ้านใน 3 พื้นที่ได้หันมารวมกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นใหม่ ซึ่งมีทั้งการรวมกลุ่มที่ยังอยู่ในระยะเริ่มแรก และการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง เนื่องจากชาวบ้านได้เรียนรู้ประสบการณ์จากหลายพื้นที่จึงเห็นความสำคัญที่จะรวมกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาอีกครั้ง

พื้นที่บ้านบางโหนด ได้มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนและร่วมกับอีก 10 หมู่บ้านในทะเลสาบตอนล่าง ซึ่งเรียกว่า กลุ่มออมทรัพย์รอบทะเลสาบตอนล่าง มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านทะเลน้อย กลุ่มออมทรัพย์ทะเลสาบตอนกลาง หรือกลุ่มออมทรัพย์กลางของสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา กลุ่มต่างๆเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมอีกครั้งจากองค์กรพัฒนาเอกชน (อพช.) ได้แก่ โครงการแลได้ และโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก นอกจากนี้มีกลุ่มออมทรัพย์ที่ติดต่อกันด้วยเช่นกัน กลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวนอกจากจะเป็นการสะสมทรัพย์แล้ว ยังจัดสรรไว้สำหรับสวัสดิการทั้งด้านสุขภาพและการศึกษา เป็นเงินปันผล ตลอดจนนำกำไรส่วนหนึ่งเป็นกองทุนในการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา บางกลุ่มมีการจัดสรรไว้สำหรับค่าตอบแทนกรรมการ และพัฒนากลุ่ม ซึ่งแล้วแต่การพัฒนาของกลุ่มออมทรัพย์ของแต่ละพื้นที่ เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวบ้านได้ดัดแปลงการคิด *"ดอกเบี๋ย"* แบบระบบทุน มาเป็น *"การให้ผลกำไรจากการประกอบอาชีพ"* ซึ่งเป็นกำไรที่ชาวบ้านได้มาจากการประกอบอาชีพลงทุนลงแรงโดยตรง และนำมาสะสมทรัพย์ในกลุ่มออมทรัพย์จนเกิดดอกผลนั้นขึ้นมา ซึ่งแนวคิดนี้จะแตกต่างกับแนวคิดของ *"ดอกเบี๋ย"* ซึ่งถือว่าเป็นส่วนเกินของการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นโดยที่ตนเองมิได้ลงทุนลงแรงโดยตรง

กลุ่มออมทรัพย์กลางของสมาพันธ์ฯได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์รอบทะเลสาบตอนล่าง กลุ่มออมทรัพย์ทะเลสาบตอนกลาง กลุ่มออมทรัพย์ทะเลน้อย เนื่องจากชาวประมงในพื้นที่เหล่านั้นเป็นสมาชิกของชมรมชาวประมงทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นเครือข่ายของสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา ชุมชนชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลาที่เป็นสมาชิกของชมรมชาวประมงพื้นบ้านใน 5 ชมรม ได้แก่ ชมรมชาวประมงรักษ์ทะเลน้อย ชมรมชาวประมง อำเภอลำตาหลวง ชมรมชาวประมงเขาชัยสน-บางแก้ว ชมรมชาวประมงอำเภอสทิงพระ และชมรมชาวประมงทะเลสาบตอนล่าง ได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์กลางร่วมระหว่างชุมชน เพื่อให้มีกองทุนชุมชนในการพัฒนาอาชีพ และเป็นกองทุนฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา กลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวมีแนวความคิดแตกต่างจากสถาบันการเงินทั่วไป เพราะเป็นผลกำไรจากการประกอบอาชีพ ที่มาสนับสนุนกิจกรรมของชาวประมง และขยายไปสู่หมู่บ้านอื่นๆ ซึ่งเรียกว่า *"กลุ่มออมทรัพย์กลาง"* และ *"กลุ่มออมทรัพย์ย่อย"* คือกองทุนฟื้นฟูทะเลสาบ ผลดีของกลุ่มออมทรัพย์สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินที่เกิดจากนายทุน และชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกกระบวนการ เนื่องจากชาวบ้านเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ ไม่ต้องอยู่ในกรอบของระบบราชการที่มีขั้นตอนยุ่งยากเมื่อเปรียบเทียบกับกรรวมกลุ่มแบบสหกรณ์การเกษตร

กลุ่มออมทรัพย์มีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเงินและการคลังของชุมชน โดยลดการพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอก แต่มาพึ่งพาแหล่งทุนจากสมาชิกภายในชุมชนที่มีการช่วย

เหลือกันอย่างไมเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม ดังคำกล่าวของนายนิทัศน์ แก้วศรี ชุมชนชาวประมงสทิงพระ “ตอนแรกในหมู่บ้านคุณุดมีนายทุนออกเงินดอกร้อยละยี่สิบ จะต้องส่งทุกวัน ชาวบ้านที่ไปทำประมงได้วันละ 200 กว่าบาท ต้องส่งทุกวันให้กับนายทุนไม่พอกับการครองชีพในการดำรงชีพแต่ละวัน พอตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมารู้สึกว่านายทุนจะหายไปหลังจากเปลี่ยนจากนายทุนเงินกู้มาอยู่กับกลุ่มออมทรัพย์แทน”

กลุ่มออมทรัพย์ยังได้ถูกพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาสวัสดิการของสมาชิกในชุมชนที่ไม่สามารถพึ่งพารัฐได้ มีการจัดองค์กรในรูปของคณะกรรมการและสมาชิกเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ มีความรับผิดชอบร่วมกันที่สามารถตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ การบริหารจัดการลักษณะเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การบริหารการเงินการคลังอย่างเป็นระบบ และสามารถที่จะพัฒนาต่อไปในเรื่องการทำธุรกิจชุมชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาสังคมภายในชุมชน กลุ่มออมทรัพย์จึงเป็นเวทีแลกเปลี่ยนที่ทำให้ชาวบ้านที่เคยต่างคนต่างอยู่ได้มาร่วมพูดคุยปรึกษาหารือจัดการปัญหาร่วมกัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเก่าจากการร่วมมือช่วยเหลือกันในการลงแขกทำนาและมีประเพณีร่วมกัน

กลุ่มออมทรัพย์จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ใช้ฐานเศรษฐกิจที่พัฒนามาจากพลังการผลิตในวิถีการเกษตรกรรมมาสู่พลังการผลิตที่มีเงินตราเป็นสื่อกลางสำหรับการรียึดความสัมพันธ์ในชุมชนต่างอาชีพต่างกลุ่มให้มาคิดค้นแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านระบบเศรษฐกิจเสรี ซึ่งเป็นการปรับตัวของชุมชนในอีกรูปแบบหนึ่งที่นำข้อดีของระบบเศรษฐกิจเสรีมาผสมผสานกับลักษณะเด่นของชุมชนที่มีวัฒนธรรมการเกื้อกูลกัน

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542 : 98) ได้กล่าวถึงกลุ่มออมทรัพย์คือการใช้กลไกการออมและการกู้ ซึ่งเป็นเครื่องมือของระบบทุนนิยม “สร้างกำไรเพื่อสังคม” แล้วนำกำไรนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกของสังคมโดยรวม เราอาจเรียกกลไกประเภทนี้ใหม่ว่า “กลไกตลาดเพื่อสังคม / social market mechanism” มันเป็นกลไกตลาดที่ถูกนำมาใช้เพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เพื่อความร่ำรวยของคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ หมายความว่า “กลไกตลาด” มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นถ้ารู้จักนำด้านบวกมาใช้และป้องกันด้านลบให้ได้ ส่วนรวมก็จะได้ประโยชน์

นอกจากการรวมกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มพัฒนาอาชีพแล้ว การรวมกลุ่มเพื่อฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อการตรวจสอบนโยบายการพัฒนาของรัฐที่มีผลกระทบต่อทะเลสาบสงขลาโดยตรง เนื่องจากชาวประมงที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ตระหนักถึงวิกฤตความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในทะเลสาบสงขลา อันมีผลกระทบต่อปริมาณการจับสัตว์น้ำลดลงอย่างเห็นได้ชัด จึงก่อให้เกิดคำถามถึงสาเหตุของความเสื่อมโทรมดังกล่าว และได้นำไปสู่การค้นหาคำตอบเพื่อจัดการปัญหาร่วมกันระหว่างชาวประมงในชุมชน และชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลา นายนิทัศน์ แก้วศรี ประธานชมรมชาวประมงสทิง

พระ และประชาชนสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลาได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ชมรมเกิดขึ้นมาในตอนนั้นทะเลสาบมันวิกฤต สัตว์น้ำลดน้อยลง มีชาวประมงที่หากินประมงเป็นหลักต้องไปหากินทางฝั่งพัทลุง น้ำมันซื้อไปเยอะมีราคาสูงไปหากินไกลๆ บางวันไม่คุ้มกับค่าน้ำมัน บางคนลูกเรียนอยู่ต้องให้ลูกออกจากโรงเรียน ช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพทำการประมง ชาวบ้านพอว่างจากภารกิจทางบ้านก็มานั่งคุยกันว่าจะแก้ปัญหาทะเลสาบยังไง หลังจากนั้นคุยก็รวมตัวกันมีแกนนำแต่ละหมู่บ้านตอนที่ทำเป็นชาวประมงทั้งหมด”

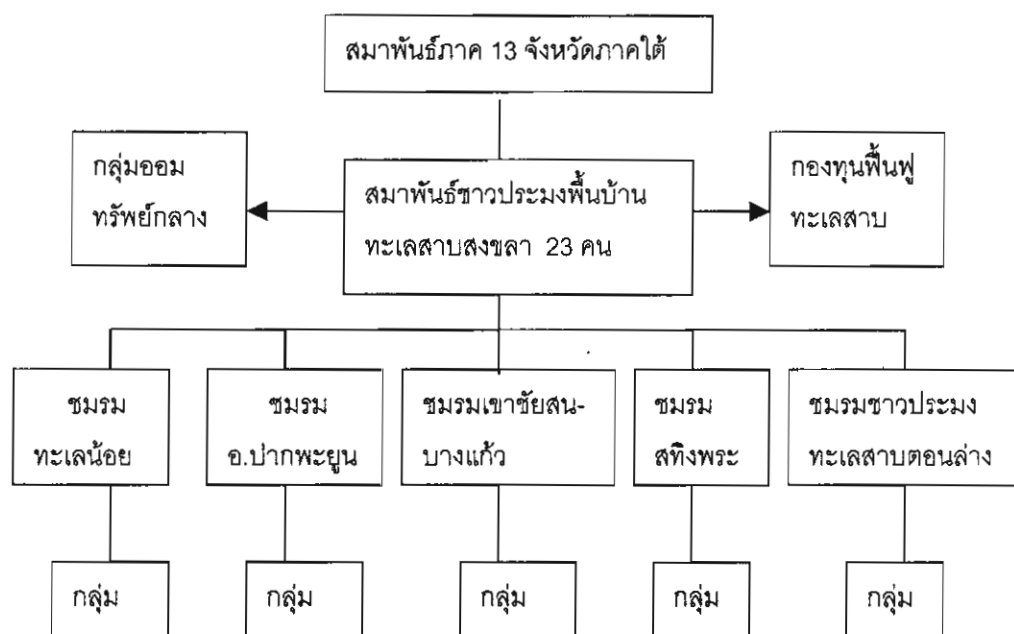
การเกิดชมรมชาวประมงได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชน ได้แก่ โครงการแล้ใต้ และโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก เจ้าหน้าที่ประมงอำเภอ เช่นกรณีชมรมสติงพระ โดยจัดตั้งเป็นชมรมชาวประมงทั้ง 5 ชมรมก่อนเมื่อปี พ.ศ.2533 มีการทำกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ กำหนดเขตรักษาพืชพันธุ์ ต่อมาเมื่อชาวบ้านตื่นตัวและจากการประสานงานของ อพช.และชาวบ้านร่วมกัน ทำให้กลุ่มคนในท้องถิ่น และกลุ่มนักวิชาการในท้องถิ่น ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมในการดูแลรักษาทะเลสาบสงขลา เช่น กลุ่มรักษ์คูซุด มูลนิธิรักบ้านเกิด หรือชมรมรักโลมาทะเลสาบลำปำ เป็นต้น และขยายมาเป็นสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา ในปี พ.ศ.2536

การรวมกลุ่มของสมาพันธ์เริ่มต้นจากการทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่มีผลกระทบต่อการทำอาชีพประมงโดยตรง ได้แก่ ให้รัฐบาลยกเลิกใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายกำจัดน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและเมือง การฟื้นฟูทะเลสาบและเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ การขุดลอกทะเลสาบและร่องน้ำที่ตื้นเขิน กระบวนการรวมกลุ่มดังกล่าวมีอย่างต่อเนื่องซึ่งมีลักษณะของการจัดการภายในองค์กรที่เน้นสร้างความเข้มแข็งในระยะยาวทั้งด้านเศรษฐกิจ คือกลุ่มออมทรัพย์กลาง และกลุ่มออมทรัพย์ย่อยคือกองทุนฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาผสมผสานกับการทำกิจกรรมที่พัฒนาจากการแก้ไขปัญหามาเฉพาะหน้าไปสู่การวิเคราะห์โครงการพัฒนาของรัฐและเอกชนที่มาลงในทะเลสาบสงขลา รวมทั้งติดตามตรวจสอบโครงการ เช่น โครงการสร้างคันกันน้ำเค็ม และเรียกร้องให้เปิดประตูเขื่อนที่ปิดปากกระวะ นอกจากนี้สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลาเป็นเครือข่ายร่วมกับสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ 13 จังหวัด ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ และผลักดันแก้ไขกฎหมายประมง พ.ศ.2490 ที่รับรองสิทธิชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและยกเลิกเครื่องมือประมงที่ทำลายล้างระบบนิเวศชายฝั่ง โดยการทำงานร่วมกับอพช.ภาคใต้ และนักวิชาการในท้องถิ่น (ดูโครงสร้างของสมาพันธ์ได้ในแผนภูมิที่ 4)

การรวมกลุ่มดังกล่าวเป็นการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายที่มีความเป็นอิสระระหว่างชมรมชาวประมง 5 ชมรม แต่มีเป้าหมายร่วมกันต่อการเล็งเห็นความสำคัญของการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา เนื่องจากเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ที่ต้องประสบปัญหากับการใช้เครื่องมือทำลายล้างระบบนิเวศ เช่น อวนรุนอวนลาก วิกฤตของทะเลสาบสงขลาที่ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ปัญหาการตื้นเขินของทะเลตลอดจนการรวมกลุ่มภายในชุมชน

ให้เข้มแข็ง ไม่เพียงแต่กลุ่มอาชีพชาวประมงเท่านั้นแต่รวมไปถึงกลุ่มอาชีพอื่นๆในชุมชน โดยใช้กลุ่มออมทรัพย์เป็นสื่อกลางในการร้อยรัดความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างอาชีพต่างชุมชนเพื่อมาร่วมปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติในทะเลสาบสงขลา เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนชาวนาและชุมชนคนในเมืองแล้ว ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่เด่นชัด ทั้งนี้เพราะชาวนาและคนเมืองอาศัยเฉพาะน้ำจากทะเลสาบสงขลา โดยที่รัฐได้สนับสนุนและเอื้ออำนวยความสะดวกมาโดยตลอด ในขณะที่ชาวประมงไม่ได้รับการสนับสนุนใดๆนอกจากการรับภาระจากการใช้ทรัพยากรโดยผู้อื่นและสร้างผลกระทบให้เกิดขึ้น

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างของสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา

ที่มา : รายงานการประชุมคณะกรรมการสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา 24-25 สิงหาคม 2542 ณ ห้องประชุมเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา

ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านรวมกลุ่มเป็นชมรมชาวประมง และสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลาเนื่องมาจากการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญห โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมเจรจาต่อรองประชุมกับเจ้าหน้าที่รัฐ การวางแผนการดำเนินงานและงบประมาณ ที่เป็นการลองผิดลองถูกโดยตัวชาวบ้านเอง ตลอดจนพัฒนาผู้นำให้เป็นประมงอาสาเพื่อทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ประมง (ไสว หนูยก, อดีตผู้ประสานงานโครงการแลได้ ให้สัมภาษณ์) ในระยะเริ่มแรกของการจัดตั้งชมรมชาวประมงและสมาพันธ์ฯ โครงการแลได้ และโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็กมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน แต่ภายหลังจากนั้นเมื่อมีสมาพันธ์ฯ โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

ภาคใต้ และโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก เข้ามาสนับสนุนและเป็นที่ปรึกษาให้กับสมาพันธ์และชมรมฯ แต่มุ่งเน้นให้ชาวบ้านพัฒนาความคิดและจัดการปัญหาด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตามภายหลังจากโครงการแล้ยุติติบทบาทลง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเริ่มอ่อนลงโดยเฉพาะชมรมสหิงพระ เนื่องจากขาดการประสานงานและการกระตุ้นในการรวมกลุ่มจาก อพช. ถึงกระนั้นก็ตามปัจจัยของ อพช. ไม่ได้เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ ปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มของชาวบ้าน คือมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีความชัดเจนในเป้าหมายของการรวมกลุ่ม และมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในการขยายสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนมีทิศทางในการพัฒนาไปสู่กระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาชุมชน อย่างเช่น ชมรมชาวประมงอำเภอเขาชัยสน-อำเภอบางแก้ว และชมรมชาวประมงอำเภอปากพะยูน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นจิตสำนึกและร้อยรัดสมาชิกของสมาพันธ์ในการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย

“ผมคิดว่ากลุ่มชมรมจะสามารถเดินไปได้ไม่ได้มีผมคนเดียว แต่ที่ชาวบ้านเข้ามาร่วมเพราะ 1.ชาวบ้านมีจิตสำนึก 2.มีความตั้งใจจริง และมาร่วมแก้ปัญหาทะเลสาบ และที่สำคัญต้องสร้างคน หลังจากจัดประชุมแล้วศึกษาว่าครอบครัวใดสนใจไปชักจูงออกมาเป็นแกนนำครอบครัวละ 2 คน ต่อไปตั้งเป็นเครือข่ายขยายต่อไป ทำอะไรต้องให้ตรงเป้าของชาวบ้าน เราต้องขยายเพื่อน เพิ่มความสามารถของชาวบ้าน การทำอะไรคนเดียวไม่ได้ ต้องมีกลุ่มเพื่อน”

(นายจิระ ชูช่วย ชมรมอำเภอปากพะยูน บ้านเกาะหมาก)

ถึงแม้ว่าสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลาได้เริ่มต้นทำกิจกรรมดังกล่าวตั้งแต่ปี 2536 แต่ความเข้าใจร่วมกันในส่วนของคณะกรรมการและสมาชิกยังขยายไม่ทั่วถึงทั้งหมด โดยเฉพาะการตระหนักถึงการแก้ไขปัญหาในระยะยาวในระดับนโยบายและกฎหมาย เนื่องจากชาวบ้านยังกังวลอยู่กับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพราะฉะนั้นการผลักดันในระดับนโยบายและกฎหมายในส่วนของคณะกรรมการจะมีความชัดเจนมากที่สุด นอกจากนี้ผลการดำเนินงานขยายไปสู่เฉพาะกลุ่มชาวประมงซึ่งร่วมกับชมรมชาวประมงทั้ง 5 ชมรม ในขณะที่การขยายแนวร่วมสำหรับกลุ่มคนเมืองในท้องถิ่นยังมีจำนวนน้อย จากปัญหาดังกล่าวทำให้สมาพันธ์พยายามรณรงค์ขยายแนวร่วมกับกลุ่มอื่นที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน เนื่องจากวิกฤตปัญหาของกลุ่มทะเลสาบเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนหลายกลุ่มที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน และสาเหตุของปัญหามาจากอำนาจทางโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ที่สมาพันธ์ไม่สามารถจัดการปัญหาได้โดยลำพัง

ปัจจุบันนี้สมาพันธ์มีบทบาทอย่างมากในกระบวนการตัดสินใจต่อโครงการพัฒนาต่างๆที่ลงมาสู่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมทั้งมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยจากนักวิชาการ หน่วยงานราชการ การจัดสรรงบประมาณ และเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเล

สาบสงขลา¹⁸ และร่วมวางแผนการแก้ไขความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา อย่างไรก็ตาม แผนการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาถูกกำหนดโดยภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ และการประสานความร่วมมือจากส่วนราชการทุกส่วนยังเป็นไปอย่างเชื่องช้าในทางปฏิบัติ เนื่องจากติดกับปัญหาการทำงานของระบบราชการที่ยังแข็งตัวและไม่ยืดหยุ่นให้ทันกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้นแนวความคิดการพัฒนาไม่ได้อยู่บนพื้นฐานการประเมินศักยภาพของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่อยู่บนฐานของการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้สมพันธียังต้องรับภาระในการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นบทบาทหลัก และร่วมกับกลุ่มคนในเมืองซึ่งยังมีสัดส่วนน้อยที่เข้ามาร่วมจัดการปัญหาเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรที่ใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งหมด ได้แก่ กลุ่มชมรมยาดราทะเลสาบสงขลา มูลนิธิรักษานกเกิด สมัชชาจังหวัดสงขลา คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้ (กป.อพช.) เป็นต้น

การรวมกลุ่มเป็นสมพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา และชมรมชาวประมงชาวบ้านมีความเห็นว่าเป็นผลดี “ในอดีตจะมีการแบ่งส่วน คือ ชาวบ้านส่วนหนึ่ง ราชการส่วนหนึ่ง และชาวบ้านไม่ค่อยเป็นมิตรกับราชการ แต่ปัจจุบัน หลังจากเกิดชมรม ชาวบ้านมีความเข้าใจราชการมากขึ้น ซึ่งแต่ก่อนมีการประชุมชมรม ทางชมรมต้องทำหนังสือเชิญให้หน่วยราชการเข้าร่วม แต่ปัจจุบันไม่ต้องเชิญ ราชการจะเข้าร่วมเอง ถ้าโครงการอะไร และกลุ่มอาชีพเสริมต่างๆเป็นแนวความคิดของชมรมเป็นผู้คิดขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาในหมู่บ้าน” (นายจัญญ จินนุ้ย ชมรมชาวประมงอำเภอเขาชัยสน-อำเภอบางแก้ว)

“มันเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้นมา เช่น เชื้อนกมันทะเลสาบที่สมพันธ์ผลักดัน และตั้งเวทีให้ชาวบ้านรับรู้ว่าการตั้งเชื้อนกมันดีหรือไม่ มีผลกระทบต่อทะเลสาบ ทำให้ทะเลสาบมีสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี และเปิดเวทีโดยเชิญตัวแทนของชาวบ้านแต่ละบ้านขึ้นพูดให้คนรับรู้ข้อมูลของปัญหาของเชื้อนกมันทะเลสาบ” (นายนิทัศน์ แก้วศรี ชมรมชาวประมง อ.สทิงพระ)

5.7 สรุป

นโยบายการพัฒนาของรัฐในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ถูกกำหนดโดยรัฐส่วนกลางมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-8 ถึงแม้ว่าโครงสร้างทางการเมืองได้ปรับเปลี่ยนจากรัฐบาลเผด็จการมาเป็นรัฐบาลอำมาตยาธิปไตย และรัฐบาลในยุคการพัฒนา

¹⁸ รัฐบาลได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 277/2538 แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เป็นประธาน เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและประสานการดำเนินงานเพื่อแก้ไขความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และพิจารณาโครงการต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

โลกาภิวัตน์ ตลอดจนขบวนการของประชาชนได้ตื่นตัวและรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายหลากหลายรูปแบบกระบวนการกำหนดนโยบายและกฎหมายยังรวมศูนย์อยู่ที่บทบาทของภาครัฐ นักการเมือง และกลุ่มทุนซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกัน จะเห็นได้จากกลุ่มทุนท้องถิ่นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเติบโตจากกลุ่มทุนที่ประกอบกิจการอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมแปรรูปยาง และพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมเทคโนโลยี ที่ร่วมลงทุนกับกลุ่มทุนระดับชาติและกลุ่มทุนต่างชาติโดยเฉพาะในมาเลเซีย และมีบทบาทในการผลักดันทิศทางการพัฒนาตามแผนแม่บทพัฒนาภาคได้

ขบวนการของกลุ่มทุนได้มีสายสัมพันธ์กับภาคราชการและนักการเมืองในระดับท้องถิ่น และระดับชาติผ่านการเลือกตั้งแบบระบบตัวแทน และใช้กลไกที่มีอยู่เดิมของคณะกรรมการร่วมภาครัฐ-เอกชน (กรอ.) จังหวัด และ กรอ.ระดับชาติ ซึ่งรัฐยอมรับอย่างเป็นทางการโดยกฎหมาย ร่วมกับกลไกของสภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาธุรกิจชายแดนภาคใต้ ขบวนการของกลุ่มทุนมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับขบวนการของสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งมีการพัฒนาเป็นกระบวนการสากลขานรับการทิศทางการพัฒนาโลกาภิวัตน์ โดยร่วมกับกลุ่มทุนข้ามชาติ รัฐต่างชาติ และองค์กรการกู้เงินระหว่างประเทศ ขณะเดียวกันก็พัฒนาเป็นกระบวนการของท้องถิ่น โดยการหาแนวร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่ กลุ่มสื่อมวลชนและภาครัฐ เพื่อหลอมรวมให้มีแนวความคิดในทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจเสรี โดยที่กระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาอยู่ที่ยังอยู่ที่ภาครัฐ และกลุ่มทุนเป็นหลักซึ่งเป็น *"ความสัมพันธ์แบบโลกาภิวัตน์สู่ชุมชน"* จึงกล่าวได้ว่าทิศทางการพัฒนาโลกาภิวัตน์เป็นตัวเร่งให้เกิดการรวมศูนย์การตัดสินใจของการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจแบบผูกขาด แต่อยู่ในกรอบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

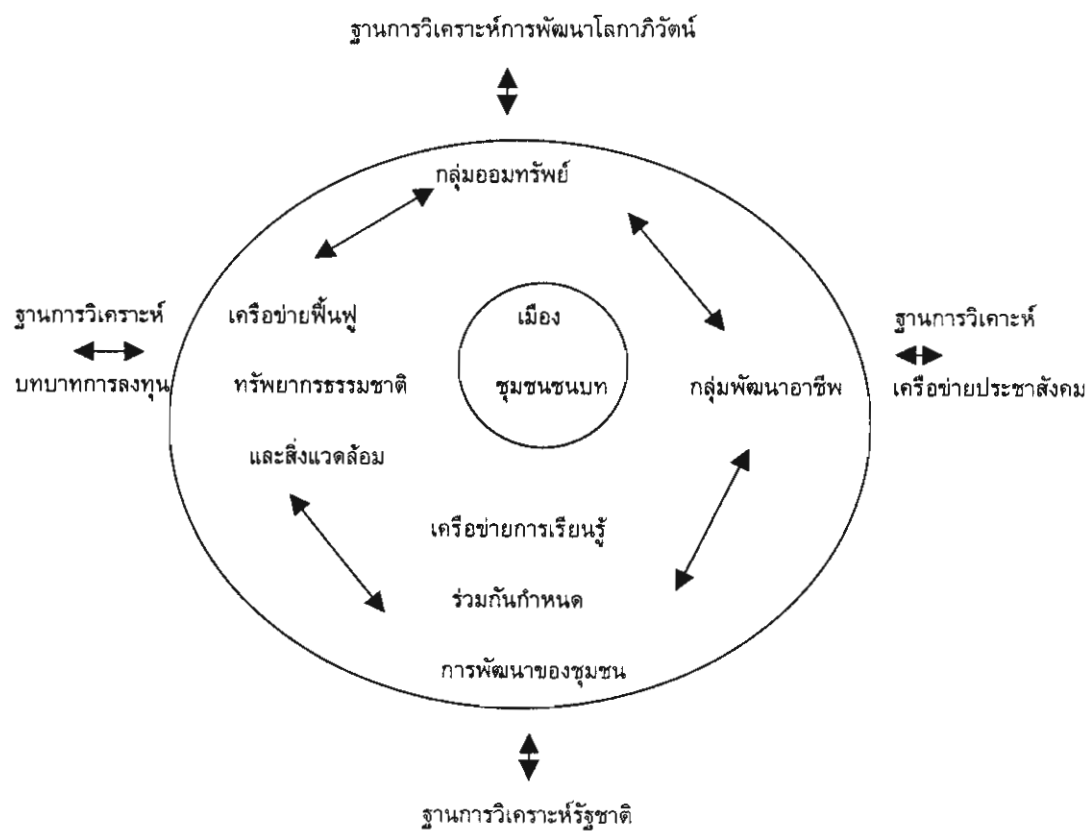
เพราะฉะนั้นหลักการพัฒนานิยมและลัทธิบริโภคนิยมทั้งในอดีตและในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมในการสร้างวาทกรรมและแนวคิดการพัฒนาโดยรัฐชาติและกลุ่มทุนท้องถิ่นและทุนข้ามชาติ เพื่อสร้างอำนาจการครอบงำอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจเสรี และพฤติกรรมกรรมการดำรงชีวิต โดยกำหนดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คุณค่า และอำนาจขึ้นมาใหม่เข้าแทนที่สิ่งเก่า โดยทำลายอัตลักษณ์ของท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชน ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิทางการเมือง และสิทธิทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามภายใต้สถานการณ์การละเมิดสิทธิของชุมชนอย่างยาวนานได้ส่งผลด้านบวกให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะเป็นพหุสังคมประชาธิปไตย กระบวนการทางการเมืองและสังคมระหว่างการรวมศูนย์อำนาจในการตัดสินใจที่โครงสร้างส่วนบนกับโครงสร้างส่วนล่างของชุมชนในท้องถิ่นมีทั้งลักษณะซ้อนทับร่วมกัน ขณะเดียวกันมีช่องว่างความเป็นอิสระ และยืดหยุ่นต่อการจัดการปัญหา ทั้งนี้เพราะโครงสร้างของวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีความหลากหลายและมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติและพี่น้องยังดำรงอยู่ ลักษณะเฉพาะตนของสังคมไทยดังกล่าวได้ทำให้ขบวนการของชุมชนท้องถิ่นมีพัฒนาการการเติบโตบนพื้นฐานของ

ปัญหาปากท้องที่ได้รับผลกระทบจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชน ที่มีสาเหตุมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ ประกอบกับการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการถ่ายทอดของชุมชน และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารภายนอกชุมชนซึ่งเปิดโลกทัศน์ของชุมชนให้กว้างยิ่งขึ้น จึงทำให้มีการปะทะทางอุดมการณ์ แนวความคิด ค่านิยมที่แตกต่างกัน และมีผลให้เกิดการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาต่างๆ อย่างหลากหลาย จากการสังเคราะห์ข้อมูลนี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญให้ชาวบ้านและชุมชนตระหนักว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิจากนโยบายการพัฒนาของรัฐอย่างไร ดังเช่นกรณีการรวมกลุ่มของสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบสงขลา การรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์

การรวมกลุ่มในหลายรูปแบบแสดงให้เห็นถึงปฏิริยาที่ต้านทานกับทิศทางการพัฒนาของรัฐ การรวมกลุ่มจึงเริ่มต้นมาจากการตระหนักถึงฐานทรัพยากรที่ยังมีอยู่ควรที่จะได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม โดยเริ่มต้นจากการสร้างฐานของกลุ่มที่มาจากสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง กลุ่ม และเครือข่ายภายในและภายนอกหมู่บ้าน การสร้างกลุ่ม เครือข่าย ชมรม หรือสมาพันธ์ จึงเป็นรูปแบบที่มีการร้อยรัดจากกลุ่มอาชีพเดียวกันไปสู่กลุ่มต่างอาชีพต่างพื้นที่ที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เพื่อสร้างเป็นขบวนการของ “ชุมชนท้องถิ่น” ที่ต่อสู้และต้านทานกับทิศทางการพัฒนาของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ขณะเดียวกันก็มีเป้าหมายเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเองทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งเรียกว่า “เป็นความสัมพันธ์แบบชุมชนสู่โลกาภิวัตน์”

แผนภูมิที่ 5 ความสัมพันธ์แบบชุมชนสู่โลกาภิวัตน์

สถิติการอนุมัติการส่งเสริมการลงทุน

ตารางที่ 1 สถิติการอนุมัติการส่งเสริมการลงทุน

	สงขลา					นครศรีธรรมราช					พัทลุง				
	โครงการ	เงินลงทุน	ทุนจดทะเบียน	ทุนไทย	ทุนต่างชาติ	โครงการ	เงินลงทุน	ทุนจดทะเบียน	ทุนไทย	ทุนต่างชาติ	โครงการ	เงินลงทุน	ทุนจดทะเบียน	ทุนไทย	ทุนต่างชาติ
2521-2538	184	15,440,000	-	49,095	-	49,095	45	6,484,000	5,693	-	5,693	6	269.00	-	579
2527	2	25	17,000	17,000	-	611	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2528	3	193,064	215,000	112,150	12,85	1,803	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2529	7	276,001	85,295	77,750	7,545	1,321	2	72,383	16	-	121	-	-	-	-
2530	11	914,385	426,000	394,427	16,573	4,467	3	246,995	24.5	-	127	-	-	-	-
2531	25	1,466,540	1,721,656	1,339,750	381,906	4,629	4	487,931	97.25	-	598	2	108	35	206
2532	16	2,582,947	1,605,611	1,261,625	343,986	4,642	4	584,715	2,175	682,308	450	1	55	12	144
2533	19	1,852,355	762,594	686,863	75,731	7,116	2	369,431	92.5	17	225	-	-	-	-
2534	14	3,179,372	1,037,500	965,355	62,145	3,471	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2535	6	421,277	543,800	300,281	243,519	1,808	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2536	37	4,534,000	1,770,000	1,654,000	116	11,596	7	1,356	315	-	1,487	1	35	10	80
2537	47	7,915,090	3,400,370	2,839,053	561,317	11,825	9	655,09	200,998	11,098	1,423	2	42.54	11	232
2538	57	5,832,600	5,605,000	4,482,940	1,122,06	9,076	9	821,80	800	44,66	2,276	4	270	300	439
2539	35	7,740,000	2,527,000	2,021,000	506	5,548	9	20,750	4,864	7	1,014	1	54	5	62
2540	39	53,457,730	3,705,930	1,801,602	1,904,328	9,157	6	575	600	31,93	701	-	-	-	-
2541	30	5,098,550	2,300,000	960,500	2,039,50	9,302	7	1,429,09	70	170	1,391	1	50.8	100	71
2542	26	3,874,980	2,600,000	1,128,000	1,472	7,815	2	260	200	19,74	665	1	8.50	100	50

ตารางที่ 2 รายชื่อกลุ่มทุนที่ลงทุนในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา และ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

กลุ่มทุนท้องถิ่นในกลุ่มทะเลสาบสงขลา	กลุ่มทุนต่างถิ่น	กลุ่มทุนต่างชาติ	ประเภทกิจการ
กลุ่มชาวยุโรป			ธุรกิจค้าน้ำมัน ธุรกิจพัฒนาที่ดิน
กลุ่มสงวนพาณิชย์			ธุรกิจการค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า ธุรกิจด้านการศึกษา
	กลุ่มซีพี		อุตสาหกรรมกรรมการเกษตรขนาดใหญ่
	กลุ่มสุโขทัยบีโตร์เลียม		ธุรกิจค้าน้ำมัน
	กลุ่มหาดทิพย์		ผู้ผลิตและจำหน่ายน้ำอัดลมทั่วประเทศ 14 จังหวัดภาคใต้
	กลุ่มงานทวี จังหวัดพังงา		ทำเหมืองแร่ดีบุก สวนยาง สวนปาล์ม โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางและปาล์ม โรงแรม และโครงการพัฒนาที่ดิน
	กลุ่มบุญสูง จังหวัดพังงา		ธุรกิจการค้ารถยนต์ โรงแรม โครงการพัฒนาที่ดิน
	กลุ่มบ้านชูชุกี จังหวัดนราธิวาส		ร่วมทุนกับญี่ปุ่นทำธุรกิจรถจักรยานยนต์ยี่ห้อซูซูกิ ร่วมทุนกับกลุ่มตระกูลตั้งมิตรธรรมทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ โครงการพัฒนาที่ดิน
			สนามกอล์ฟ และธุรกิจคอมพิวเตอร์ ธุรกิจด้านการบริหาร
	กลุ่มพิธานพาณิชย์ จังหวัดปัตตานี		ธุรกิจรถยนต์และจักรยานยนต์
			ห้างสรรพสินค้า
	กลุ่มอิฐอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จังหวัดปัตตานี		ธุรกิจการค้ารถยนต์ โครงการพัฒนาที่ดิน
	กลุ่มวิซซูลิน จังหวัดนราธิวาส		ธุรกิจการค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องมือสื่อสาร ธุรกิจบริการ
		กลุ่มเด็กบีห้างมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นต้นกำเนิด	อุตสาหกรรมยางรายใหญ่ในไทย สวนยาง และโรงงานแปรรูปยางในพื้นที่ยลุ่มทะเลสาบสงขลาหลายแห่งรวมทั้งภาคใต้

		ของกลุ่มสตรีตำรวจโกและกลุ่มไทยสตรรับเบอร์ (ปัจจุบันกลุ่มไทยสตรรับเบอร์เลิกกิจการแล้ว)		
	กลุ่มเอสทีเอ จากภาคกลาง			
	กลุ่มทุนท่อน้ำไทย			
		กลุ่มแควดาวสตาร์ และบริษัทในเครือข่าย 5 บริษัท		ของมูลนิธิตำรวจโกและกลุ่มไทยสตรรับเบอร์ (ปัจจุบันกลุ่มไทยสตรรับเบอร์เลิกกิจการแล้ว)
				โรงงานแปรรูปไม้ยางครบวงจร ผลิตท่อน้ำไทย
				อุตสาหกรรมขนาดกลางธุรกิจครบวงจร ซึ่งเคยประสบปัญหาขาดทุนอย่างหนัก และประกาศขายมาตั้งแต่ประมาณปี 2536 เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านภัยพิบัติภัยธรรมชาติที่เข้าร่วมธุรกิจการทำนาทุ่งอย่างครบวงจร ซึ่งขยายวงความขัดแย้งไปยังธนาคารเอเซียสาขาอำเภอระโนด ทำให้มีปัญหาหนี้สินติดค้างมากมาย อย่างไรก็ตามเครือแควดาวสตาร์ก็มาประสบความสำเร็จในการขายในปี 2540 โดยสามารถขายให้กับกลุ่มทุนจากมาเลเซีย
		กลุ่มเซฟสกิน		อุตสาหกรรมขนาดใหญ
กลุ่มไทยนำ				อุตสาหกรรมบริการพัฒนาขนาดใหญ่ โรงแรมธุรกิจการท่องเที่ยวและการบริการ
กลุ่มจุลดิศ มีบริษัทในเครือตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย				ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจโรงพยาบาล เช่น โรงพยาบาลศิริรินทร์ และโรงพยาบาลเอกชน โครงการจุลดิศพลาซ่า ธุรกิจร้านอาหารด้านบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเมืองหาดใหญ่ โครงการบ้านจัดสรรขนาดใหญ่ริมทะเลสาบสงขลา คือ สงขลาสุภาวดี ด.ดูเต่า อ.หาดใหญ่
กลุ่มโซติวัฒน์ กลุ่มปิทธิฟู๊ด กลุ่มซีฮอส กลุ่มสงขลาเคาน์นิ่ง กลุ่มรอยัลแคนนิง กลุ่มยางไทย ปักสีโต้ กลุ่มถาวรอุด		กลุ่มชัยมีลาเทคส์ กลุ่มไทยฮิวแยงพารา กลุ่มพาราเท็คส์ กลุ่มมายท์เค็คส์รับเบอร์ กลุ่มรับเบอร์แลนด์ไปรด์กซ์ กลุ่มเอ็กซ์เซลรับ		กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกลุ่มบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ มีการลงทุนร่วมกันกับบริษัทข้ามชาติ เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปยาง ประมง และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา

สหกรรมยาง กลุ่มจะนะ น้ำยางขัน กลุ่มฉลองอุตุ สหกรรมน้ำยางขัน กลุ่ม ไชยาพาลาเทคท์กลุ่ม พัทลุงลาคเคคท์ กลุ่มไทย อัยยางพารา กลุ่มสะเดา อุตสาหกรรมยางพารา กลุ่มน้ำฮวีร์เบออร์		เบออร์ กลุ่มถึงโหละสงขลา กลุ่มเอสแพ็ค	
---	--	--	--

ที่มา : รวบรวมจากหนังสือพิมพ์และจากการสัมภาษณ์

ตารางที่ 3 เส้นสายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนด้วยกันและกับนักการเมือง

กลุ่มทุน	ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนด้วยกันและกับนักการเมือง
กลุ่มสุโขทัยปิโตรเลียม	สัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติ ทำธุรกิจก่อสร้างโรงงานในอำเภอระโนด และสามารถผลักดันได้รับใบอนุญาตแล้ว ในสมัยที่นายไชยวัฒน์ สิ้นสุดจากพรรคพลังธรรมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
กลุ่มบ้านชูกิจ	แกนนำคือนายบุญเลิศ ลาภารโจนกิจ มีบทบาทในองค์กรภาคเอกชนสูงมาก เคยเป็นประธานหอการค้าจังหวัดสงขลา มีสายสัมพันธ์แนบแน่นกับผู้บริหารเทศบาลนครหาดใหญ่ และได้เป็นสมาชิกสภาเทศบาลหาดใหญ่หลายสมัยต่อเนื่องเป็นเทศบาลเมือง มีน้องชายคือนายลาภศักดิ์ ลาภารโจนกิจ ซึ่งเป็น สส. หลายสมัยของจังหวัดสงขลา พรรคประชาธิปัตย์ และมีน้องชายอีกคนหนึ่งคือนายภิรมย์ ลาภารโจนกิจ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก่อนที่จะก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ นอกจากนี้นายบุญเลิศยังมีน้องชายคือ นายบุญช่วย จังศิริพัฒนธำรงเป็นประธานสภาธุรกิจชายแดนใต้ (ภายใต้กรอบโครงการ IMT-GT) ประธานหอการค้าจังหวัดสงขลา เจ้าของธุรกิจก่อสร้างรายใหญ่ของภาคใต้ และนายบุญเลิศมีลูกชายคือ นายแมน สุขศรี แกนนำของกลุ่มสงวนพาณิชย์ เจ้าของธุรกิจจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าและธุรกิจด้านการศึกษา รายใหญ่ กลุ่มทุนกลุ่มนี้มีโครงการบ้านและที่ดินจัดสรรขนาดใหญ่ในพื้นที่หมู่ทะเลสาบสงขลาหลายโครงการที่ร่วมทุนกับกลุ่มของนายมติ ตั้งมิตรธรรม กลุ่มทุนใหญ่่อสังหาริมทรัพย์จากส่วนกลาง และมีสนามกอล์ฟรวมถึงที่ดินที่ยังไม่ได้พัฒนาอีกนับพันไร่ที่จะรองรับการพัฒนาตามโครงการ IMT-GT ในอนาคต โดยเฉพาะการทำโครงการเขตอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากโครงการก่อสร้างกังขและโรงแรมกักขัง โดยแยกกักขังไทยมาเลเซีย นอกจากนี้กลุ่มบ้านชูกิจยังไปทำธุรกิจแร่ ยิปซัมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในนามบริษัทหาดใหญ่ยิปซัมอีกด้วย โดยอาศัยสายสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติในพื้นที่
กลุ่มหาดทิพย์	ร.ต.ไพโรจน์ รัตกุล แกนนำสำคัญเป็นน้องชายของ นายพิชัย รัตกุล อดีตประธานรัฐสภาและอดีตรองนายกรัฐมนตรีจากพรรคประชาธิปัตย์ เคยเป็นผู้บริหารระดับนำขององค์กรภาคเอกชนในพื้นที่หลายองค์กร เช่น ประธานสมาคมพันธมิตรธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา
กลุ่มพิธาพาณิชย์	นายธรรมบุญ โกวิทยา เป็นแกนนำหลักดูแลธุรกิจด้านตลาดรถยนต์และจักรยานยนต์ ปัจจุบันเป็นกรรมการคนสำคัญของสภาธุรกิจขายรถยนต์มากได้ และมีนายเนตร จันทร์ศรี เคยเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองปัตตานี นางสาวสายใหม่ โกวิทยา เคยเป็นนายกเทศมนตรีเมืองปัตตานี และนายแพทย์ศิริพงษ์ จันทร์ศรี แกนนำคนสำคัญเคยมีตำแหน่งเป็นประธานสภาธุรกิจขายรถยนต์

กลุ่มทุน	ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนด้วยกันและกับนักการเมือง
กลุ่มไทยหน้า	นายชาญ ลีลาภรณ์ เป็นแกนนำ ปัจจุบันเป็นประธานหอการค้าเขต ๑๘ ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกรรมการคนสำคัญของสภาธุรกิจชายแดนภาคใต้ และกำลังลงสมัคร สส. ในระบบบัญชีรายชื่อพรรคเสรีธรรม เคยเป็นประธานหอการค้าจังหวัดสงขลา เคยเป็นสมาชิกสภาเทศบาลนครหาดใหญ่หลายสมัย เคยลงสมัครสมาชิกวุฒิสภา (สว.) ที่ผ่านมา แต่ไม่ได้รับเลือกตั้ง
กลุ่มจุลลิตศ	นายธีรพจน์ จรูญศิริ เป็นแกนนำของเครือข่ายอดีต มีสายสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติและข้าราชการผู้ใหญ่ เคยได้รับแต่งตั้งเป็น สว. ชุดก่อน ได้ลงสมัครการเลือกตั้ง สว. ที่ผ่านมา และผ่านรอบแรก แต่ถูกแขวนเป็น สว. สอบตก
กลุ่ม พีทีไอ	นายประชัย เลียวไพรัช เจ้าของอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์และอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขนาดใหญ่ในพื้นที่อีสเทิร์นซีบอร์ด เข้ามากว้านซื้อที่ดินนับพันไร่เพื่อขยายอุตสาหกรรมในเครือ โดยมีนายนิพนธ์ บุญญามณี สส. จังหวัดสงขลา พรรคประชาธิปัตย์ เป็นนายหน้าในการกว้านซื้อที่ดิน
กลุ่มงานทวี	นายวิทยา งานทวี เป็นแกนนำสำคัญของกลุ่ม ปัจจุบันมีตำแหน่งเป็นประธานกิตติมศักดิ์ของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยจังหวัดสงขลา เป็นกรรมการคนสำคัญของสภาธุรกิจชายแดนภาคใต้

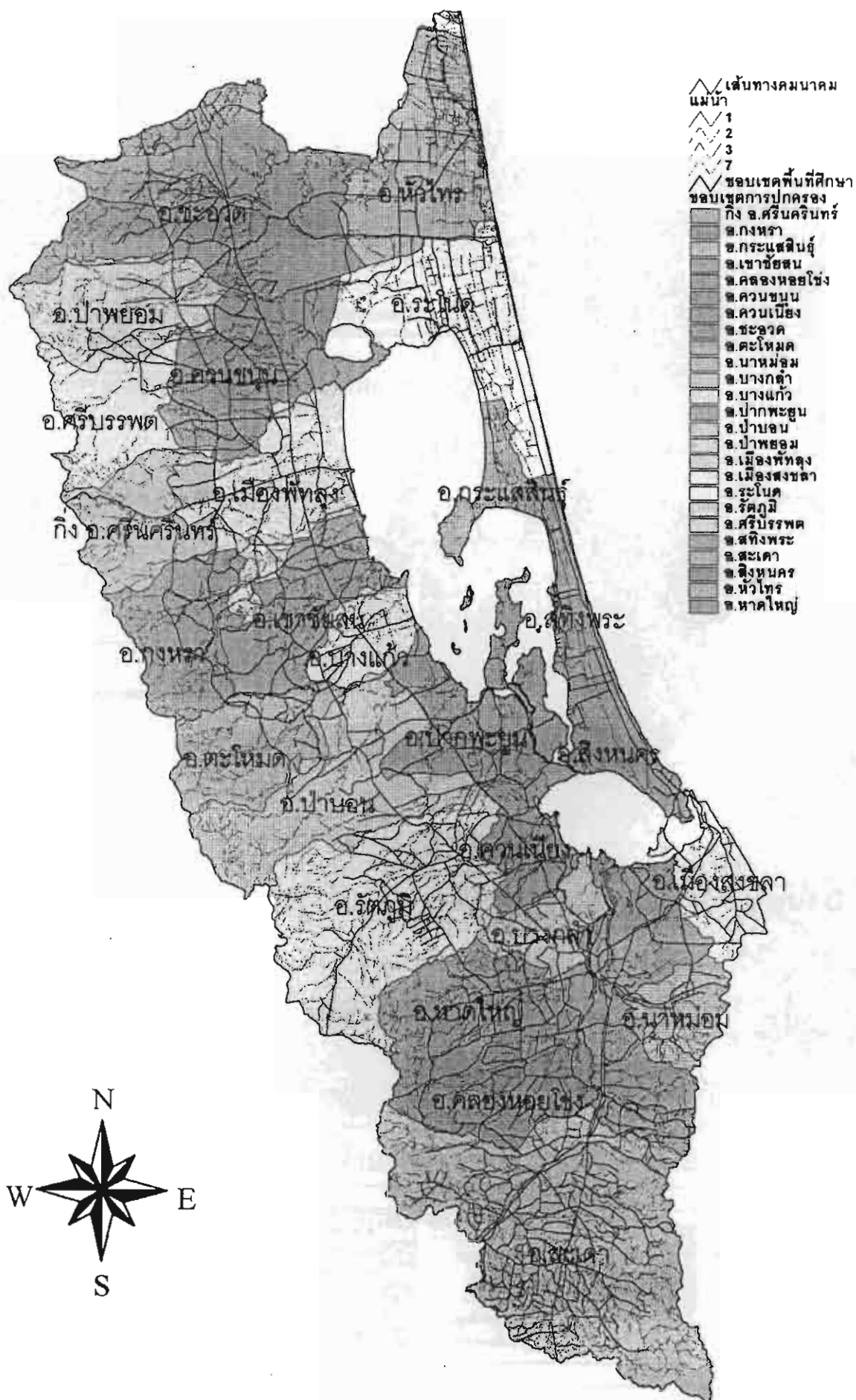
ที่มา : รวบรวมจากหนังสือพิมพ์และจากการสัมภาษณ์

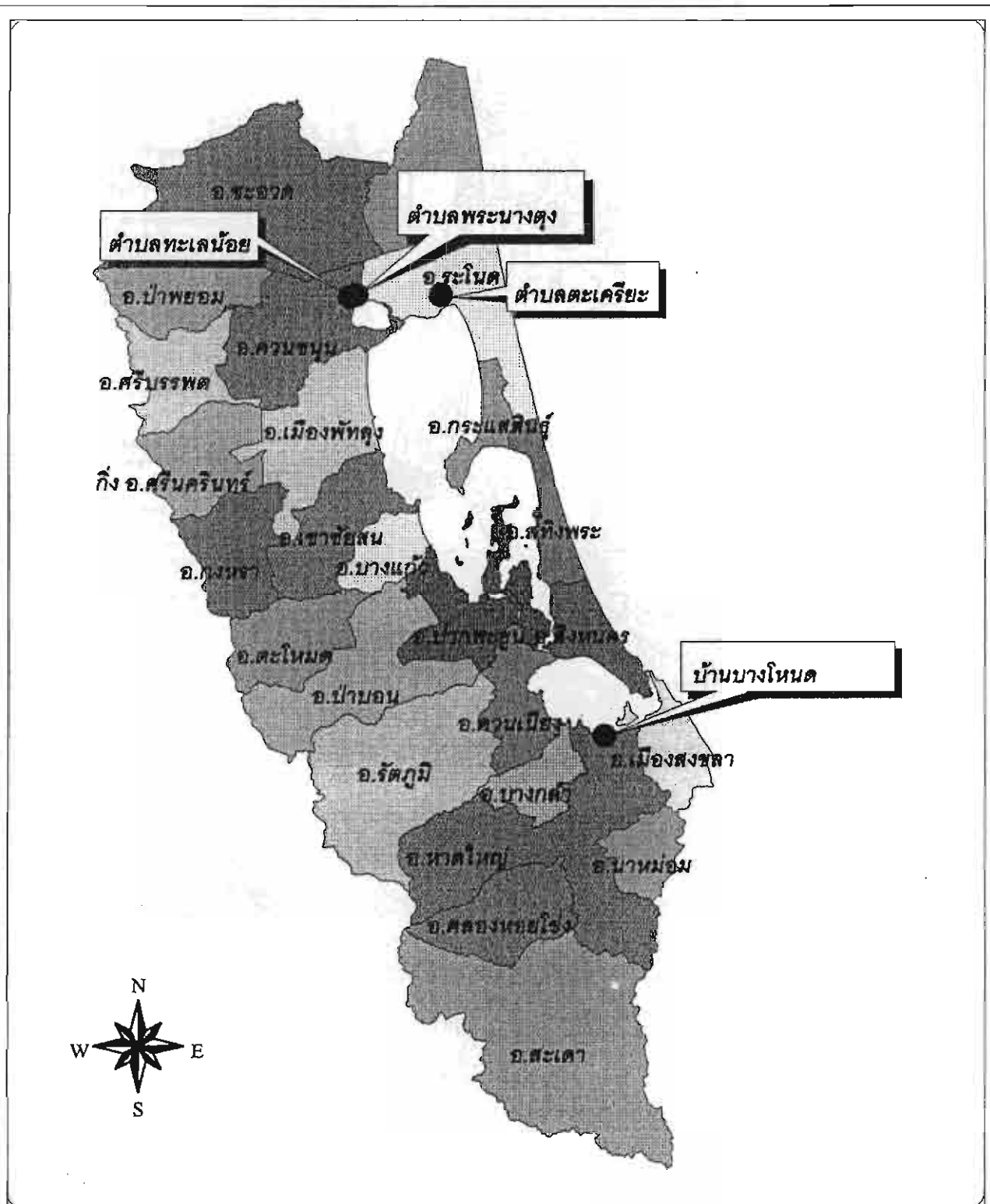
ตารางที่ 4 รายชื่อกลุ่มทุนไทยและทุนต่างชาติที่ลงทุนในโครงการ IMT-GT

กลุ่มทุนไทย	กลุ่มทุนต่างชาติ	ประเภทกิจการ
บริษัทศรีอุทอง บริษัทอิตาเลียน-ไทยดีเวลลอปเม้นท์ บริษัทเครือชินวัตร บริษัทเขาเทห์ริน อินฟราสตรักเจอร์ดีเวลลอปเม้นท์ ธนาคารกรุงเทพ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย	ประเทศมาเลเซีย : บริษัทอีสต์ เวสต์ บริดจ์ คอร์ปอเรชั่น บริษัทบีเอ็นจีพอร์ต บริษัทแลนด์มาร์ค บริษัทไอเอ็มที แลนด์บริดจ์ บริษัทเปโตรนาส ประเทศอินโดนีเซีย : บริษัทพีทีเอสเอทีพี กรุ๊ป บริษัทมัลติโพร ปริมาดามา ประเทศญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ : บริษัทซีโยตะ คอร์ป บริษัทเจแปน อินเตอร์เนชั่นแนล ดีเวลลอปเม้นท์ ออร์แกไนเซชั่น (JAIDO) บริษัทเจแปนิส แพลง เอ็นจิเนียริง อินฟอร์เมชั่น บริษัทหิมิตซุย และบริษัทมารูเบนิ คอร์ปอเรชั่น	โครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมไทย-มาเลเซีย (แลนด์บริดจ์สงขลา-ปัตตานี) โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้
บริษัทศรีอุทอง บริษัทอิตาเลียน-ไทย บริษัทเครือชินวัตร	ประเทศมาเลเซีย : บริษัททีทีบี โปรเจ็ค แมเนจเม้นท์ เซอร์วิส ประเทศอินโดนีเซีย : บริษัทพี.ที.ยูคาอาอุตารอ	โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าเอกชน (IPP)
บริษัทยูไนเต็ด คอมมูนิตี้เซ็น อินดัสตรี (ยูคอม) บริษัทชินวัตร อินเตอร์เนชั่นแนล	ประเทศมาเลเซีย : บริษัท สุปรีม แลนด์ โมบาย แอนด์ ไวเลส คอร์ปอเรชั่น บริษัทเวสต์ไวด์ โฮลดิ้ง ประเทศอินโดนีเซีย : บริษัท P.T.L.T Bakri บริษัทพี.ที. เมดานมัท อินดาสส์ บริษัทพี.ที.อินโดมาท่า อินดิมิเดีย	ธุรกิจสื่อสารโทรคมนาคมในพื้นที่ IMT-GT เช่น โครงการเขตสื่อสารโทรคมนาคมพิเศษ (Special Telecommunication Zone) โครงการทรังก์ โมบายเรดิโอ เซอร์วิส และโครงการมัลติมีเดีย
บริษัทเหมืองบ้านปู บริษัททุ่งคาฮาเปอร์ พับบริค	ประเทศมาเลเซีย : บริษัทแลนด์มาร์ค	โครงการท่าเหมืองถ่านหินบนเกาะสุมาตราภายใต้กรอบ IMT-GT
บริษัททัทโก	ประเทศมาเลเซีย : บริษัทสตาเฟด	โครงการขนส่งทางอากาศ
บริษัทเขาเทห์รินพาวู๊ด	ประเทศมาเลเซีย : บริษัทแลนด์เอนด์เจเนอรัล	โครงการปรับปรุงม้ายางพาราในกรอบ IMT-GT
บริษัทแฟร์เทรด อินเตอร์เนชั่นแนล	ประเทศมาเลเซีย : บริษัทเทอร์นอร์ทีริน คาร์โก คอร์ป บริษัทสตาเฟด	โครงการส่งออกสินค้า

กลุ่มทุนไทย	กลุ่มทุนต่างชาติ	ประเภทกิจการ
บริษัทสะเดา ไอ.ซี.ดี. บริษัทมาเลเซีย คอนเทนเนอร์ ทรานซ์	ประเทศมาเลเซีย : บริษัทเค.พี.บี. คอนซอร์ติยม คอนเทนเนอร์ บริษัทสตาเฟค บริษัทอาร์ เอ็น จี เนียกกา บริษัทคอนซอร์ติยม เบอากาลัน แกนนำคือนายมีลซาน มหารีร์ บุตรชาย ธรรมหารีร์ โดยการประสานงานผ่านนาง มาลี วัะนะสุช อติตที่ปรึกษาประธานรัฐสภา และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายวันมูหะมัด นอร์มะทา	ด้านการขนส่งระหว่างประเทศในกรอบ IMT-GT ได้ แก่ โครงการ ICD
ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงเทพ	ประเทศมาเลเซีย : บริษัทอินเตอร์ คอมมีเดีย ประเทศอินโดนีเซีย : บริษัทบาดี	โครงการก่อตั้งธนาคารอิสลามในพื้นที่ไทย

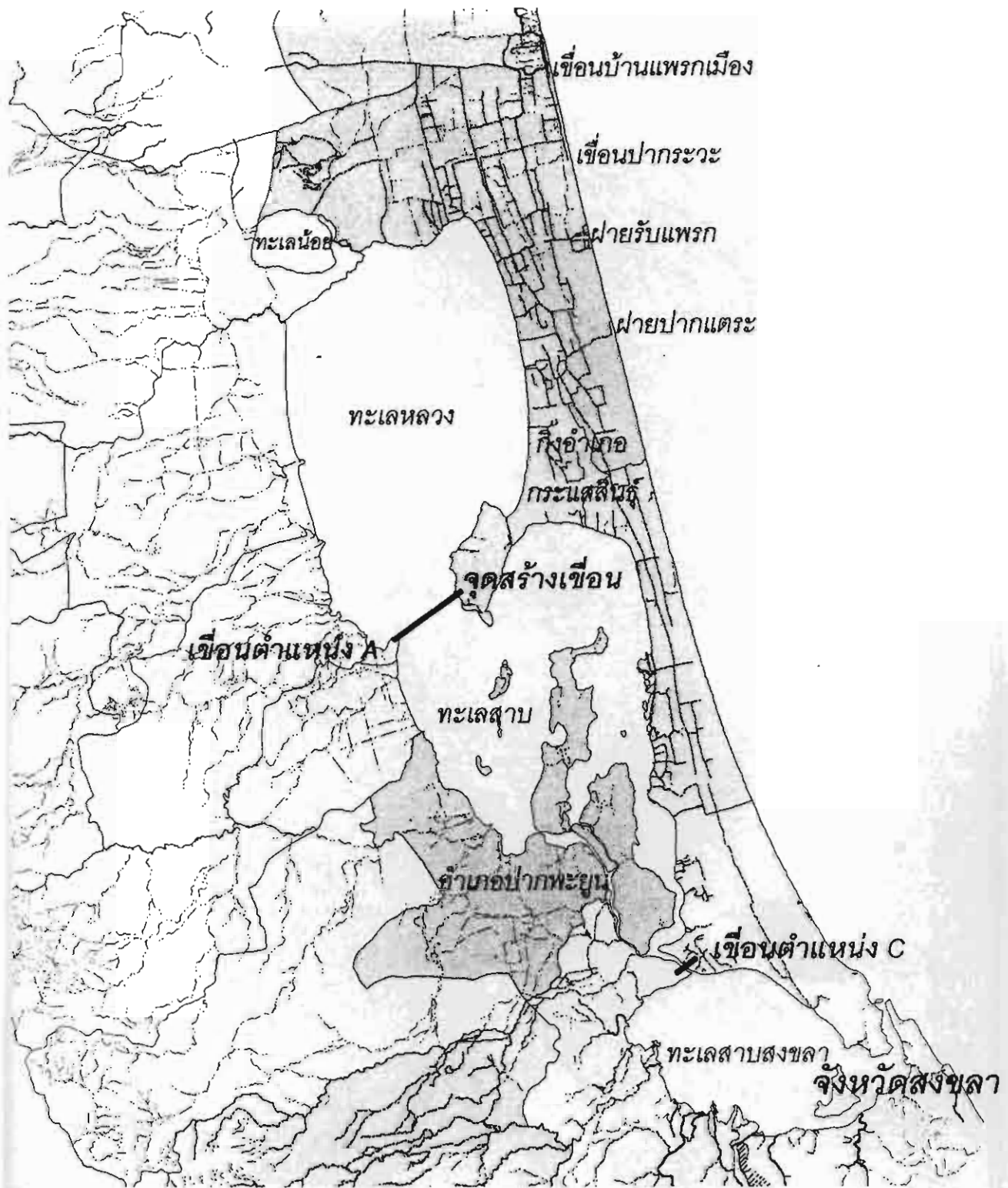
ที่มา : รวบรวมจากหนังสือพิมพ์และจากการสัมภาษณ์

ขอบเขตการปกครอง	อ.ควนขนุน	อ.บางแก้ว	อ.ระโนด	อ.หัวไทร
กิ่ง อ.ศรีนครินทร์	อ.ควนเขื่อง	อ.ปากพะยูน	อ.รัตภูมิ	อ.หาดใหญ่
อ.กงหรา	อ.ชะอวด	อ.ป่าบอน	อ.ศรีบรรพต	● ที่นั้ศึกษา
อ.กระแสสินธุ์	อ.ตะโหมด	อ.ป่าพะยอม	อ.สตงพระ	
อ.เขาชัยสน	อ.นาหม่อม	อ.เมืองพัทลุง	อ.สะเดา	
อ.คลองหนองไผ่	อ.มายาสำ	อ.เมืองสงขลา	อ.สิงหนคร	

โครงการวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิชุมชนชนบท กรณีลุ่มทะเลสาบสงขลา

แผนที่ตำแหน่งเขื่อนปากกระวะและ
จุดที่จะสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็ม

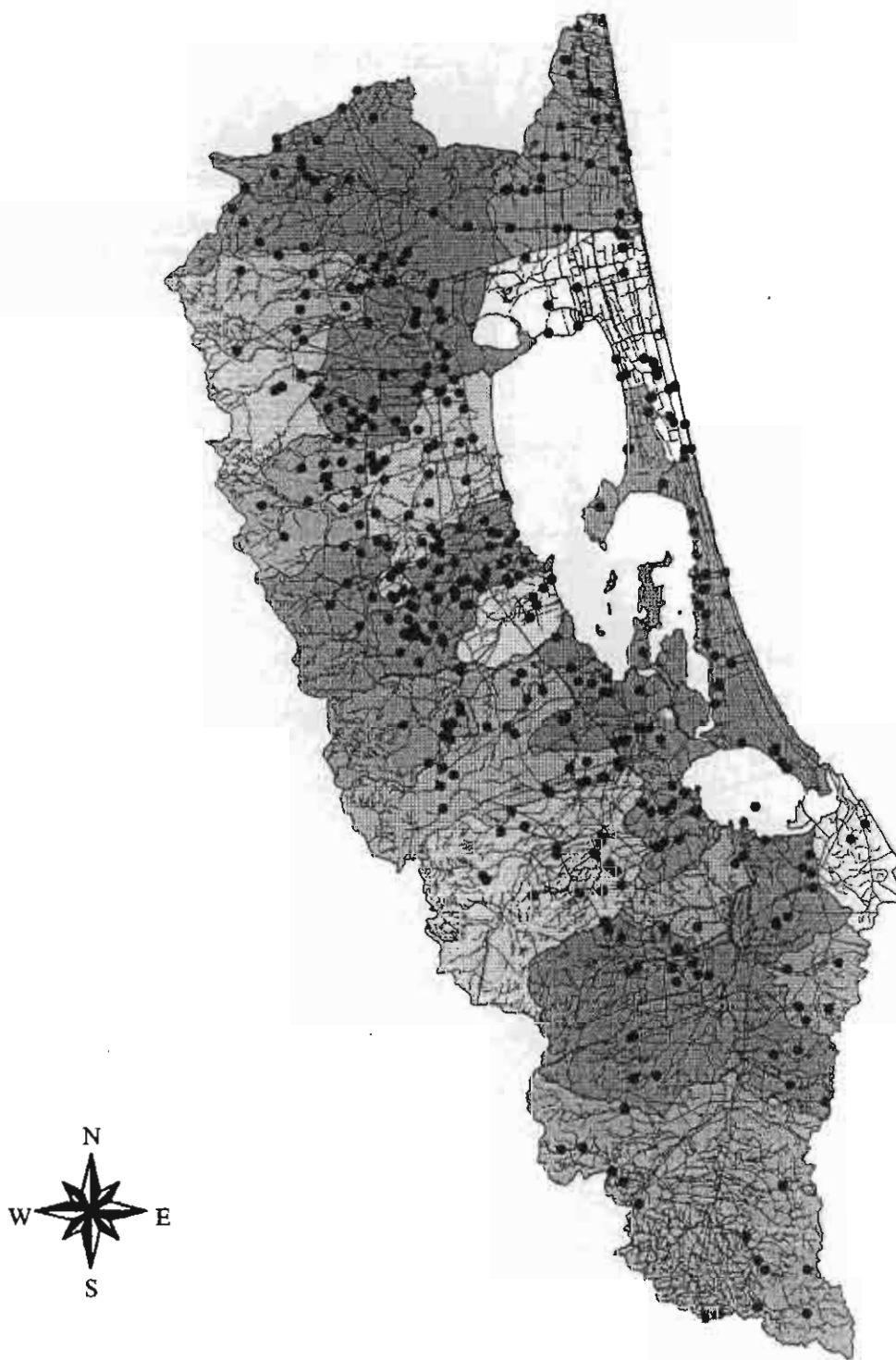
แม่น้ำ ลำน้ำ

- ก. อ. ศรีนครินทร์
- อ. กงหรา
- อ. กระแสดินรุ้ง
- อ. เขาชัยสน
- อ. คลองหอยโข้ง
- อ. ควนขนุน
- อ. ควนเนียง
- อ. ชะอวด
- อ. ตะโหมด
- อ. นาทม
- อ. บางก่า
- อ. นาทม
- อ. ปากพะยูน

- อ. ปาจน
- อ. ปากพะยูน
- อ. เมืองพัทลุง
- อ. เมืองสงขลา
- อ. ระโนด
- อ. รัตภูมิ
- อ. ศรีบรรพต
- อ. สทิงพระ
- อ. สะเตาะ
- อ. สิงหนคร
- อ. นวลไทร
- อ. พาดินใหญ่

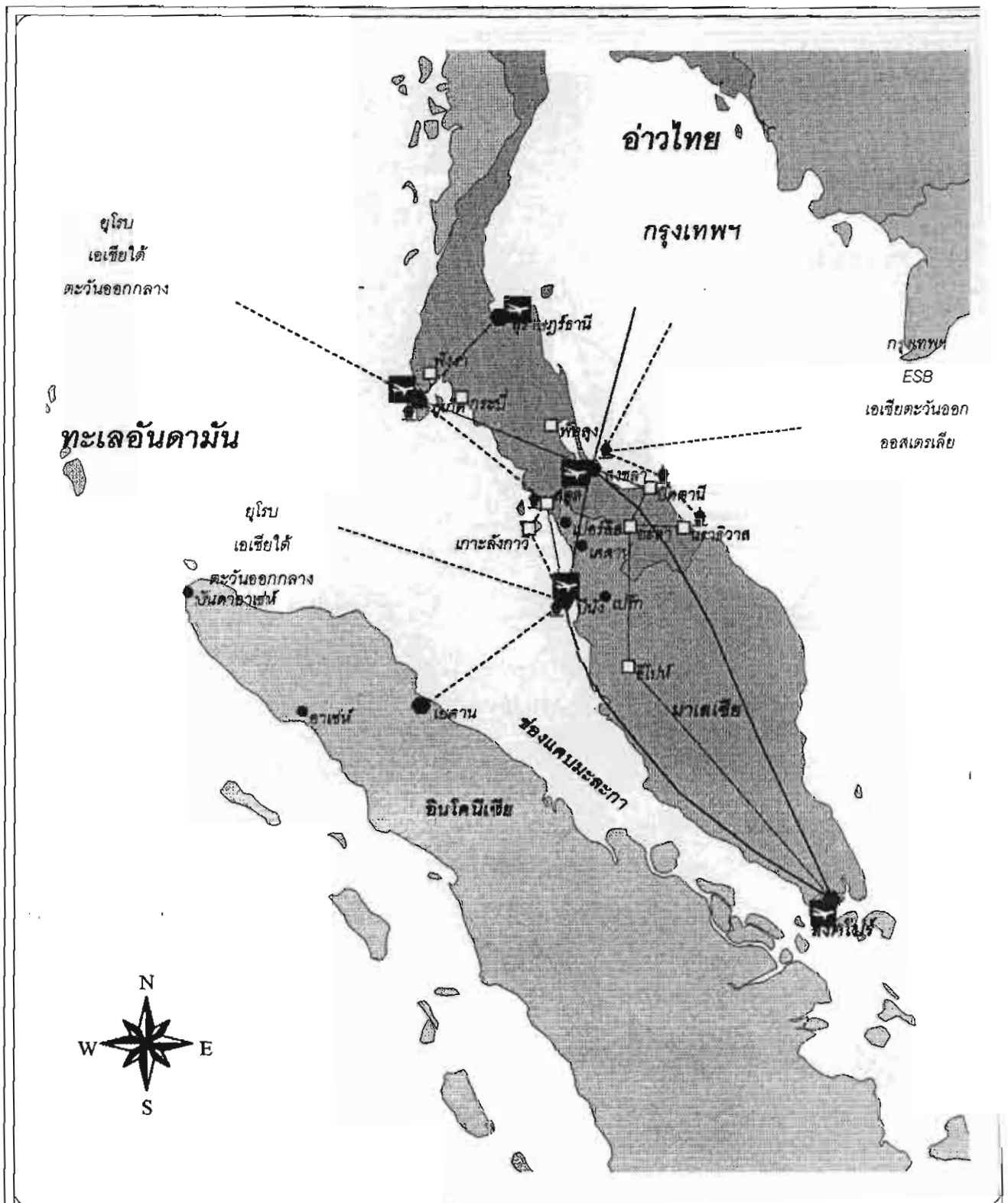

10 0 10 20 Kilometers

• ระบบชลประทาน
 เส้นทางคมนาคม
 แม่น้ำ

โครงการวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิชุมชนชนบท กรณีลุ่มทะเลสาบสงขลา

	การเชื่อมโยงทางถนน		ศูนย์กลางอนุภาค		ท่าเรือ
	การเชื่อมโยงทางอากาศ		เมืองหลัก		สนามบิน
	การเชื่อมโยงทางน้ำ		ศูนย์กลางจังหวัด		

โครงการวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิชุมชนชนบท กรณีลุ่มทะเลสาบสงขลา

พื้นที่นาทุ่งปี 2532
พื้นที่นาทุ่งปี 2537

เส้นทางคมนาคม
แม่น้ำ

โครงการวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิชุมชนชนบท กรณีลุ่มทะเลสาบสงขลา

บทที่ 6

สิทธิชุมชนกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
ของชุมชนกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร